ԵՐԵՍՈՒՆ ԵՒ ԵՐԿՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 3583 — ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒՆՎԱՐ 1884 — Ն. Տ. 23 ՅՈՒՆՎԱՐ

ՊԱՏՄԱՆԴ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտիա
» » Դաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Դաւառաց » 6 1/2 »
Եռամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 3 »
Օտար թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ.
Երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի

ՄԱՇԿ

ԱՐԱՓԻՐ

ՊԱՏՄԱՆԴ

Դուրս գնացած լրագրաց համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է։

Լրագրոյս վերաբերեալ նամակ կամ որ եւ իցէ գրութիւն խմբագիր—Տնօրէնին պէտք ուղղուի Կ. Պոլիս Բիզա փաչա եօղուլը, Շարդ Զարչըսը թիւ 37 Մասիսի գրատներեակը։

Ձանրու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։

Չապտուած նամակ, յօդուած, եւայլն եւ չեն տրուիր։

40 ՓԱՐԱՁ — ՀԱՆՐԱՊԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ — 40 ՓԱՐԱՁ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ 11 ՅՈՒՆՎԱՐ

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մայրաքաղաքիս հետեւեալը կը գրեն Վիէննայի Քորէսբոնտանս Բոլիթիք լրագրին։

Պէհ. Սուլթանն յոյժ կը սիրէ գեղարուեստները, և մանաւանդ երաժշտութիւնը։ Ն. Կ. Վեհափառութիւնն Եւրոպական ձայնագրութիւնն ուսումնասիրելէ կ'ախորժի։ Չէ եղած երբեք որ արժանեաց տէր արուեստագէտ մը Պոլիս գայ և իւր տաղանդը ցոյց տալու համար, իսկոյն կայսերական պալատն երթալու հրաւէր չստանայ և կայսերական շնորհալի ընդունելութեան և շնորհաց չարժանանայ։ Ն. Կ. Վեհափառութիւնն երբեմն ալ դաշնակ կ'ածէ ի ներկայութեան երաժշտապետ Տիւսապ պէյի և կայսերական նուագածուաց համար կուամբէլի փաչայի յօրինած թրքական մաղամները միչտ նախապատիւ կը համարի, մաղամներ, որք հաստատուն հիմանց վրայ հաստատած են հեղինակին համբաւը։ Բոլոր օտարազգիք կ'սքանչանան այն ճչդութեան վրայ, որով կայսերական պալատան նուագածուք իտալական և այլ թատերգութեանց (օպերա) ամենէն դժուարին կտորները կը նուագեն ամեն ուրբաթ օր, երբ Վեհապետը մինթի կ'երթայ իւր կրօնական պարտականութիւնները զատարելու համար։»

Մայրաքաղաքիս Հոլանտական դեսպան Պ. Յոնքիր տը Բէսթէլ, որ Գ. կարգի դեսպանութենէ Բ. կարգի դեսպանութեան բարձրացած է, այս օրերս իւր դեսպանական նոր վկայագրերը Վեհ. Սուլթանին ներկայելու պատիւ պիտի ունենայ։

Գերմանական դեսպան Պ. Բատտիից՝ երէկ իրիկուն ժամ 10 1/2 ին միջոցները Բ. Դուռն երթալով՝ տեսակցեցաւ արտաքին գործոց նախարար Արիֆի փաչայի հետ։

Թերճէմանը Հագիգաթ կ'իմանայ թէ Բասթէմունիի նահանգին դատական քննիչ Լոթիպ պէյ Պոլսոյ վճռաբեկ ատենին անդամ անուաներ է փոխանակ Շահպազ Կապետ էֆէնտիի, որ վերջին օրերս իւր պաշտօնէն հրաժարական տալով փաստաբանութեան ասպարէզը մտած էր։

Կը հաւատան թէ Ալէքսի փաշա ի Կ. Պոլիս ուղեւորութիւնն յետաձգած է մինչեւ մարտ ամսոյ վերջը։

Թայմզ կը ծանուցանէ թէ Օսմ. Քոնսոլիտէներու փոփոխման խընդրոյն մէջ դժուարութիւն մը ծագած է, եթէ կարգադրութեան մը հասնելու նպատակաւ է որ անգլիացի արժեւորաց պատուիրակ Պ. Բայերատ Լոնտրա ուղեւորած է։

Վաղըթ կը ծանուցանէ թէ Կ. Պոլսոյ ներքին վաճառաց մաքսատան գանձապետ Շէմսի պէյ երկու աւուր հաստատեն 140 ոսկի պակաս յանձներ է մաքսատան ընդհ. գանձապետին, ըսելով թէ կորուստ[illegible] ներ և այս պատճառաւ դատական իշխանութեան յանձնուեր է հարցաքննուելու համար։ Նոյն լրագիրը կ'իմանայ թէ Ղալաթիոյ մաքսատան անուն եւս 75,000 ղրշի կորուստ մ'ըրեր է։

Թերճէմանը Հագիգաթ կը ծանուցանէ թէ արտաքին գործոց նախարարութեան թղթակցութեան դիւանին քարտուղար Ֆայիզ պէյի որդին Իսմէթ պէյ, որ ամեն առաւօտ Զէնկէլ-դիւղէն Պոլիս կ'իջնէր Աճի-Զէշմէի կողմը գտնուած Բիւշտիէ վարժարանն երթալու համար, անցեալ շաբաթ օրէն ի վեր անհետ եղած է և դեռ չէ կրցած գտնուիլ։

Ադրիանուպոլսոյ ոստիկանութեան տնօրէն Եանքօ էֆէնտի յիշեալ նահանգին կուսակալ Դաարի փաշայի կողմէ մասնաւոր նամակ մը տարած է Արեւելեան Ռումէլիի կուսակալ Ալէքսի փաշային։ Կը կարծուի թէ Դաարի փաշա այս նամակով առաջարկած է որ երկու սահմանակից գաւառաց իշխանութիւնք իմիասին միջոցներ ձեռք առնուն սահմանագլխոց վրայ աւազակութիւնը զսպելու համար։

Կը թուի թէ լաւ տեղեկութիւն ունեցող ակմբոց մէջ երկիւղ կայ թէ, կ'ըսե՝ Ֆար, Արեւելեան Ռումէլիի կուսակալ Ալէքսի փաշայի հնդամեայ պաշտօնավարութեան լրումը, ինչ ինչ դիւանագիտական դժուարութիւններ պիտի յարուցանէ նոր կուսակալի մ'ընտրութեան մասին, ինչպէս որ եղաւ Լիբանանու նախորդ կառավարիչ Բիւսթէմ փաշայի փոփոխման ժամանակ։ Կը կարծուի թէ Բ. Դուռն Ալէքսի փաշայի պաշտօնավարութիւնն երկարելու նպատակ չունի։

Եգիպտական նոր նախարարաց տարեկան թոշակներն 2500 ական ոսկի որոշուած են փոխանակ 3000 ական ոսկւոյ, զորս կ'ստանային իրենց նախորդք։

Անգլիական Լէհիբչըն կաղէթ լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Սբիտի հարիւրապետն, որ վերջին օրերս Լոնտրայէն Գահիրէ հասած է, Անգլիական կառավարութեան կողմէ յատուկ պաշտօն մ'ստանձնած է Հապեշոյ Յովհաննէս թագաւորին քով։ Արդեօք ի՞նչ կրնայ լինել այս պաշտօնին բնութիւնն։ Սբիտի հարիւրապետն այն մարդն է որ Լորտ Նարիէրի Մակտալայի մէջ ըրած արշաւանքէն յետոյ Հապեշոյ Թէոդորոս թագաւորին անդրանիկ որդին՝ Ալէմայօ իշխանն Անգլիա տանելու պաշտօն ստացած էր։

Բեդրսպուրկէն կը գրեն թէ Կայսինայի պալատան մէջ ծառայող սպայից վրայ մեծ խնամով հսկողութիւն կը լինի։ Միւս կողմէ, կը հաւաստեն թէ Մոսկուայի համալսարանին ուսանողաց ձերբակալման ժամանակ, քանի մը պաշտօնագրեր գտնուեր են, հաստատող թէ համալսարանական երիտասարդութեան մէջ միութիւն մը կայ, որ յեղափոխական ձգտումներ ունի։

Իտալական Բասէնեա լրագիրը կը ծանուցանէ թէ Անգլիացի կին մը, որ ամեն տարի Ս. Պապին 3,000 ոսկի ղրկելու սովորութիւն ունէր, վերջին օրերս Լոնտոնի մէջ մեռեր է, և թէ իւր կտակին մէջ 480,000 անգլիական ոսկւոյ, այն է 12,000,000 ֆրանքի գումար մը կտակեր է Ս. Պապին, որ իւր եղբօրորդիներ[illegible] սին Լոնտրա ղրկեր է այս մեծագումար ժառանգութիւնն ստանալու համար։

Պերլինի ակմբոց մէջ կ'ըսուի թէ Սպանիոյ Ալֆոնս թագաւորը Բրուսիոյ զինուորական կանոնադրութիւնն իւր բանակին մէջ մտցնելու դիտաւորութիւն ունի և այն մտօք քանի մը Սպանիացի սպայներ Պերլին ղրկելու արտօնութիւն խնդրեր է Գերմանիոյ կառավարութենէն։ Սակայն այս խորհուրդ հաճոյ չէ թուեր Գերմանացի զօրավարաց։ Պերլինի մէջ փափաք կայ տեսնել որ Սպանիական բանակն հաւատարմութեան փորձեր տայ իւր թագաւորին։

Փարիզի Ռուսական դեսպան Օրլոֆ իշխանը Բեդրսպուրկ կը գտնուի այժմ և կը կարծուի թէ ի մօտոյ խնամակալ պիտի կարգուի գահաժառանգ մեծ դքսին, որ 15 տարեկան եղած է և հետեւապէս ըստ Ռուսական օրինաց, պէտք է որ խնամակալ մ'ունենայ, որ իւր քով բնակի և իւր դաստիարակութեան վրայ հսկէ։ Արդի կայսեր խնամակալը վախճանեալ Սերժ Սթրոկոնոֆ կոմսն էր։

Հանրային կրթական նախարարութեան կողմէ թերճէմանը Հագիգաթի դէմ բացուած պատուոյ դատը մեծ հետաքրքրութիւն զարթուցած է Օսմ. ակմբոց մէջ։ ուստի արժան է այս դատին ծագման պարագայից վրայ քանի մը տեղեկութիւններ տալ։ Կայսերական Դիւանատան քարտուղարներէն մին՝ Նուրի պէյ՝ բաւական ժամանակ առաջ տետրակ մը գրած էր մաքսատանց վարչութեան վրայ։ առաջարկելով ինչ ինչ բարեփոխութիւններ մտցընել արդի դրութեան մէջ, որք, ըստ կարծեաց հեղինակին, օգտակար լինելու էին[illegible] թէ այս տետրակը նախապէս Վեհ. Սուլթանին ներկայացուած էր, և թէ Ն. Կ. Վեհափառութիւնն բերանացի արտօնած էր անոր հրատարակութիւնը։ Սակայն Նուրի պէյ, այս բարձրագոյն հրամանէն զատ, ուզած է օրինաց պահանջած ձեւակերպութիւններն ալ կատարել և հետեւապէս ձեռագիրն հանրային կրթական նախարարութեան ղրկած է ծանուցանելով միանգամայն թէ կայսերական հրամանագիր մ'արտօնած էր անոր հրատարակումը։ Բայց յիշեալ նախարարութեան գրաքննիչ խորհուրդը, ձեռագիրը կարդալէ յետոյ, չէ ուզած թոյլատալ անոր հրատարակման, ըսելով թէ երկրին օրինաց դէմ ուղղեալ էր։ Նուրի պէյ հանրային կրթական նախարարութեան սոյն կարծեաց դէմ ելած է. Վեհ. Սուլթանին բարձր հաւանութիւնն ի մէջ բերելով և դիտել տալով թէ իւր հեղինակած գործն իրողութեանց վրայ հիմնեալ օրինաւոր կարծիքներ կը բովանդակէր։ Կրթական նախարարութիւնն յայնժամ իրողութիւնը Մեծ-Եպարքոսութեան տեղեկագրած է, որ իրաւամբ պատասխանած է թէպէս գործ իրեն չէր վերաբերեր։ Այս միջոցին Նուրի պէյ՝ առանց որոշման մը սպասելու՝ հրատարակած է իւր տետրակը։ Թերճէմանը Հագիգաթ՝ տետրակին հրատարակութիւնը ծանուցանելու առթիւ՝ բաւական խստութեամբ քննադատած է հանրային կրթական նախարարութիւնն, ըսելով թէ գրաքննիչ խորհուրդը կ'արգիլէր քաղաքական տնտեսութեան վերաբերեալ գործոց հրատարակումը, մինչդեռ ցեղութեան շահուց վնասակար[illegible] քերու արտօնու[illegible] գրքերը կուտար, զորս յետոյ գրաւելու կը հարկադրէր։ Այս հրատարակութիւնն ուշադրութիւն գրաւած է պատանի մէջ, և կրթական նախարարութիւնն այս խնդրոյ վրայ թղթակցութեան մը փոխանակումէն մը յետոյ, հրաման ստացած է դատ բանալու Թերճէմանը Հագիգաթի դէմ, որ իւր գրքերուն դէմ պաշտօնական հերքումմ մ'ալ հրատարակած էր յիշեալ նախարարութեան կողմէ։

Վաղըթ կը ծանուցանէ թէ Պետական խորհրդոյ նախկին անդամ Ակեահ էֆէնտի, որ երկու ռարձրաստիճան անձանց, այն է Ցամատ Մահմուտ Ճելալէտտին փաշայի և Բէուֆ փաշայի մեքենայութեանց զոհ երթալով, վերջին Թուրքոյ-Ռուսական պատերազմէն ի վեր Էնկիւրիւ աքսորուած էր, Վեհ. Սուլթանին ներման արժանացած լինելով մայրաքաղաքս վերադառնալու հրաման ստացեր է։ Վաղըթ Ակեահ էֆէնտիի կողմէ առ Վեհ. Սուլթանն մատուցեալ աղերսագրին պատճէնն հրատարակած և այս առթիւ կարեւոր խորհրդութիւն մ'ըրած է, զորս մեր վաղուան թուով պիտի թարգմանենք իրենց կարեւորութեանն պատճառաւ։

Եգիպտոսի առողջապահական խորհուրդն որոշեր է քարանթինայի ենթարկել Պոմպայէն Եգիպտական նաւահանգիստները գնացող շոգենաւերը։

Վաղըթ կը ծանուցանէ թէ Նուպար փաշայի, Ապտ-իւլ-Գատեր փաշայի, Պ. Պէյրինկի և Վուտ զօրավարին անդամակցութեամբ յանձնախումբ մը կազմուած է Սուտանը պարպելու միջոցներուն վրայ խորհրդակցելու համար։

Նոյն լրագիրը կ'ըսէ թէ Ռուտանի Սուտ Մարդարէն իւր ձեռքն ինկած 5 կրօնաւորուհեաց և 4 կրօնականաց ազատութեանն համար 2,000 անգլ. ոսկի վրկանք կը պահանջէ։ Դահիրէի Աւստրիական հիւպատոսն հանգանակութիւն մը բացած է այս գումարն հայթայթելու համար։

Սուտանի ապստամբք Հէլվան կոչուած տեղն հասած լինելով, աւարի առեր են այդ քաղաքը։

Գահիրէէն յունվ. 12 թուով հեռագիր մը կ'ըսէ։ «Խտիվը Սուտանի կուսակալէն հեռագիր մ'ըստացաւ ծանուցանող թէ ապստամբք Սէնաարի գաւառին Եգիպտացի պահապան զօրաց նահանջի գիծը կտրեր և Նեղոսի անցքն ալ խափաներ են քարարձ նաւակներ ընկեղմելով դէտին մէջ։ Մասուայէն գրուած նամակներ կը հաստատեն թէ անդորրութիւնը կատարեալ է այդ քաղաքին մէջ։»

Մէմորիալ Տիբլոմաթիք լրագիրը ծանուցանելէ յետոյ թէ բանակցութիւնք սկսած են Անգլիական և Եգիպտական կառավարութեանց միջև Եգիպտական հողին ինչ ինչ մասերը կամ Սուտանի ապստամբաց և կամ Հապէշստանի թողելու մասին, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ, զորս շատ իրաւացի կը գտնենք.

«Առանց նախադատելու այս բանակցութեանց արդիւնքը, պատշաճ է դիտել տալ թէ Եգիպտոսի հողային ամբողջութիւնը թուրքիոյ հետ կնքեալ Եւրոպական դաշնագրոց, խտիվ[illegible] թէվֆիք փաշայի սրբուած կայսերական Ֆերմանին և վերջապէս Բրիտանական կառավարութեան յայտարարութեանց երբեակ երաշխաւորութեան ներքեւ դրուած է։ Արդարեւ, Փարիզի, Լոնտրայի և Պերլինի դաշնագիրք Օսմ. տէրութեան ամբողջութիւնը կը հռչակեն, որոյ ամբողջացուցիչ մասն է Եգիպտոս։ Բաց ասսի, 1879 յուլիս 25 ին Խտիվին սրբուած կայսերական Ֆերմանը կ'ըսէ. «Խտիվը չպիտի կրնայ թողուլ երկրին ոչ մէկ մասն»։ Ինչպէս յայտնի է, այս Ֆերման Վեհ. Սուլթանին նախարարաց հետ համաձայնութեամբ Ֆրանսական և Անգլիական դեսպանաց կողմէ խմբագրուած, բոլոր տէրութիւններէն ճանչուած և այսպէս միջազգային յանձնառութեան մը հանդամանքն ստացած է։ Վերջապէս, Անգլիական կառավարութիւնն, 1882 ի և 1883 ի զանազան պաշտօնագրոց մէջ, Եգիպտոսի զինուորական գրաւման վերաբերմամբ հանդիսապէս խոստացած է յարգել բոլոր միջազգային դաշնագրերն ու յանձնառութիւնները։ Կը հետեւի թէ առանց հաւանութեան Վեհ. Սուլթանին, Եգիպտոսի ոչ մէկ մասն և հետեւապէս ոչ մէկ վեհապետական իրաւունք կրնան թողուիլ։ Խտիվը կամ նախարարք եթէ թողման մը զիջանին, տէրութեան դէմ բարձր դաւաճանութիւն մը գործած պիտի լինին և նմանօրինակ գործեր պաշտպանող Եւրոպական կառավարութիւնն ալ ընդդէմ պիտի գործէ այն դաշնագրոց, որոց աւանդապահն է ինք։ Այս է խընդրոյն վիճակն՝ հանրային իրաւանց տեսակէտով։ Պէտք է յարենք թէ Եգիպտոսի անգլիական գրաւումը գործով ընդունուած է տէրութիւններէն, բայց թէ մինչև ցարդ ոչ մէկ գրաւոր դաշնագրով վաւերացուած է և թէ Արապի փաշայի պարտութեան ժամանակ տէրութիւնք բերանացի միայն շնորհաւորեցին Անգլիական կառավարութիւնն՝ իւր զինուորական յաղողութեան համար։»

ՀԵՌԱԳՐԵՐ

Այս սիւնակս հասած հեռագիրներ

Վիէննա 22 յունվ.

Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Պ. տը Կիրս այսօր Բեդրսպուրկ վերադարձաւ։ Իւր խօսակցութեանց մէջ Պ. տը Կիրս յոյժ գոհ երեւցաւ Վիէննայի մէջ գտած ընդունելութենէն։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

Բաղ. Ժողովը այսօր ի նիստ հրաւիրեալ է յազգային Պատրիարքարան։

Գեր. Պատրիարքական փոխանորդ Հայրն տեղեկագրելով առ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն թէ կրօնական ժողովոյ առաջին ատենապետ Մինթանճեան Գրիգորիս Եպիսկոպոս՝ իւր հիւանդութեան պատճառաւ բաւական ժամանակ չպիտի կրնայ կրօնական ժողովոյ նիստերուն ներկայ գտնուիլ, և թէ երկրորդ Ատենապետ Հիւնքեարպէյէնտեան Արժ. Տ. Յովհաննէս քահանային կրօնական ժողովոյ անդամակցութենէն հրաժարականը Ազգ. ժողովէն ընդունուած էր, հրահանգ խնդրեր է կրօնական ժողովոյ անդամ լուծեալ վիճակին նկատմամբ։ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն որոշեր է իրաց վիճակն Ազգ. ժողովոյ յառաջիկայ նստին ներկայել և նորա տալիք որոշմանն սպասել։

Հետեւապէս այսօր կրօնական ժողովն ի նիստ հրաւիրեալ չէ։

Յաւելով կ'իմանանք թէ, Բաղ. ժողովոյ անդամ Մամիկոնեան վսեմ. Միքայել էֆէնտի անձնական գրազմանց պատճառաւ հրաժարական տուած է վարչութեան անդամակցութենէ։

Կը յուսանք թէ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն՝ վսեմ. Միքայել էֆէնտիի հրաժարականը չընդունելով կոչում կ'ընէ նորա ազգասիրական զգացմանց, որպէս զի իւր անդամակցութիւնը շարունակէ։

Ինչպէս ծանուցած էինք, Ուսումնական խորհրդոյ հրաժարեալ անդամք այսօր խմբովին Բաղ. Ժողովոյ ներկայանալով մանրամասն բացատրութիւն պիտի տան իրենց հրաժարման պատճառաց վրայ։ Կը լսենք թէ Ուսումնական խորհրդոյ հրաժարեալ անդամք քանի մ'առաջարկներ պիտի ընեն Բաղ. Ժողովոյ և թէ անոնց ընդունելութենէն կախում պիտի ունենայ իրենց պաշտօնավարութեան շարունակումը։ Այս առաջարկներէն մին է Կդր. վարժարանի մը հաստատութիւնն, որոյ վրայ ժամանակին բաւական գրուեցաւ Մասիսի էջերուն մէջ։ Բաղ. Ժողովն նկատելով Պատրիարքարանի նիւթական անձուկ վիճակը, հաւանական է որ առ այժմ չընդունի Ուսումնական խորհրդոյ հրաժարեալ անդամոց սոյն առաջարկն և հետեւաբար սա ալ պնդէ իւր հրաժարականին վրայ։

Սէլանիկէն Նաշիտ Գրիգճեան անուն Պոլսեցի երիտասարդ մը, որ տեղւոյն երկաթուղւոյ կայարանապետն է, նամակ մ'ուղղելով առ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրն, նկարագրած է տեղւոյն Հայ գաղթականաց ցաւալի կացութիւնը։ 100 էն աւելի աղգայինք, որք գաղթած են Իսկէլանիկ, չունենալով [illegible], [illegible], [illegible] հարսանեաց, մկրտութեան և թաղման արարողութիւններն օտար եկեղեցեաց մէջ կը կատարեն եղեր։ Իրենց տղայքն առ ի չգոյէ աղգային դպրոցի, օտար դպրոց կը յաճախեն, ուր բնականաբար մայրենի լեզուի ուսումէ զուրկ կը մնան։ Այնքան մարած է եղեր յիշեալ Հայ գաղթականաց աղգայնութեան զգացումն, որ Հայ անունն անդամ տալ չեն ուզեր եղեր. և որ ցաւալին է, խառն ամուսնութիւնք ալ տեղի կ'ունենան եղեր մերթ ընդ մերթ։

Նամակագիրը Սէլանիկի Հայ գաղթականաց այս դառն վիճակը նկարագրելէ յետոյ, կը խնդրէ որ Ս. Պատրիարք Հայրը Վեհ. Սուլթանին հայրական գթութենէն գտնուի մը խնդրէ Եկեղեցւոյ մը կառուցման համար, որպէս զի յիշեալ քաղաքին Հայ գաղթականաց աղգայնութեան վտանգ սպառնացող չարեաց առաջքն առնուի։ Ս. Պատրիարքն սոյն նամակն վարչութեան խառն ժողովոյ յղեց ի նկատառութիւն։

Կ'իմանամք թէ՝ Պատ. փոխանորդ Հայրն ի մօտոյ մանրամասն բացատրութիւն պիտի ուղէ Սէլանիկի Հայ գաղթականաց վրայ, պէտք եղած աղգու տնօրինութիւնն ընելու համար։

Ըստ մեզ բոլորովին աւելորդ է Սէլանիկի մէջ եկեղեցի կառուցանել մեծ ծախքերով, միայն թէ պէտք է բանիբուն քահանայ մը ղրկել անդ ժողովրդեան հոգեւոր պէտքերը հոգալու համար։

ԱԶԴ

Օսմ. ընդհանուր պարտուց թողեալ հասութից վարչութիւնը կը ծանուցանէ հասարակութեան թէ իրաց առեալ զՊոլու, Նիկոմիդիոյ տասանորդական արոց համար 134, 500 ղրուշ գին առաջարկուած է։ Անոնց որ կուզեն 0/0 ին 3 յաւելում մ'ընել այս գնոյն վրայ, կը ծանուցուի թէ իրենց առաջարկները պիտի ընդունուին մինչև չորեքշաբթի օրը 12/24 յունվ. ժամ 10, ըստ Թուրքաց, վերջնական օր աճուրդի։

Կ. Պոլիս 9/21 յունվ. 1884

ԱԶԳԱՅԻՆ Տարեկան Տեսութիւն

1883-1884

Բ. ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

(Շար. Ե՝ Վերջ)

Կրօնական ժողովոյ պաշտօնավարութեան եղանակը տարւոյն ընթացքին մէջ քանիցս քննադատեցաւ, և մեր նպատակն դուրս է ներկայ Տեսութեան մէջ երկարօրէն յիշատակել ինչ որ արդէն գրուած է ուրիշ առիթներով։ Այս կրօնական ժողով բան մը չբրաւ եկեղեցականութեան կամ եկեղեցական հաստատութեանց վիճակին բարւոքման տեսակէտով, բայց եթէ այս այնպիսի մեծ գործ մ'էր, որուն համար ոչ ձեռնհասութիւն ոչ ալ յօժարամտութիւն կը տեսնէր իւր վրայ, երկրորդական խնդրոց մէջ ալ վարչական կարողութիւն մը ցոյց չտուաւ։ Փոքր խնդիրներ շաբաթներով զբաղեցուցին զինք, և որովհետեւ իւր խորհրդակցութիւններն և որոշումները բացարձակապէս գաղտնի պահել կ'ուզէր, չենք հասկնար ինչպիսի քաղաքական և պետական բարձրագոյն նկատումներով, ստեպ իւր նիստերը դրաւոր ամուսնական վէճերէն ալ հասարակութիւնն օգտի բաժին մը չունեցաւ. (որովհետեւ յայտնի է է թէ կրօն. ժողովոյ մէկ գլխաւոր պաշտօնն է ամուսնական դատերու վերաքննութիւնը կատարել)։ Մեր Պատրիարքարանին մէջ կը կարծուի թէ ամուսնական խնդիրներ պէտք է անպատճառ գաղտնի պահուին, որովհետեւ ընտանեաց պատուոյն կը վերաբերին։ Բայց կան շատ ամուսնական խնդիրներ, որոց ստացած լուծումը հրահանգիչ դաս մը կըրնայ լինել շատ ընտանեաց համար, և որք արդէն մեծ կարեւորութիւն ունին ազգային բարոյական վիճակի կատարեալ հասկացման ու դնահատման տեսակէտով։ Երբեմն դատաստանական խորհրդոյ և կրօնական ժողովոյ Ատենապետներուն խորհուրդը կը հրաւիրենք մեր այս դիտողութեանց վրայ։ Այս ազգային դատարանաց առջև կատարուած դատերը գաղտնի պահել բնաւ օգուտ չունի, ընդհակառակն յայտնի վնաս մը ունի, և մեծ պակասութիւն մ'է։ Պէտք է որ մեր Պատրիարքարան դատական արդարութեան բարի համբաւ մը գայելէ յայս հասարակութեան, որպէս զի սա կատարեալ վստահութեամբ դիմէ ի Պատրիարքարան երբ հարկ լինի, և այլուր չփնտռէ իւր վէճերուն կարգադրութիւնը։ Պէտք է սակայն խոստովանիլ թէ մութի մէջ կատարուած կարգ մը գործեր չեն նպաստած այդ համբաւը բարձրացնելու, ընդհակառակն։ Մեք չենք պնդեր թէ Դատաստանական խորհրդոյ և կրօնական ժողովոյ դատավարութիւնք հրապարակային լինին անպատճառ։ Կը հասկնանք այն պատշաճիչ նկատումներն, որք կրնան թոյլ չտալ այսպիսի տնօրինութիւն մը։ Բայց յետոյ ազգային լրագրաց մէջ այս մասին ճիշդ տեղեկութեանց հրատարակումը տարբեր բան մ'է, և օգուտ միայն կրնայ արտադրել։ Իսկ եթէ շաբունակուի ըստ արդի դրութեան կատարելապէս գաղտնի պահել այն ամեն դատական խնդիրներ, որք ներկայացուին Դատաստանական խորհրդոյ, կրօնական ժողովոյ և երբեմն ալ խառն ժողովոյ, հասարակութեան մէջ կարծիք մը պիտի գոյանայ թէ մեր աշխարհական և եկեղեցական դատական պաշտօնեայներէ գէթ ոմանք չահ ունին այս ամեն բան գաղտնի պահելու մէջ, մինչդեռ մեծ մեծ անպատեհութիւն կը համարինք այս մտօք փոքրիկ կասկածի մը գոյութիւնն իսկ։

Այս դիտողութիւն կ'առաջնորդէ զմեզ խօսելու Դատաստանական խորհրդոյ վրայ ևս, որոյ նկատմամբ անցեալ տարի դէպ զրոյցներ պտըտեցան հասարակութեան բերանին մէջ, և արձագանդ գտան ազգային մամլոյ մէջ։ Հարուստ կին մը 100 ոսկի կաշառք կ'առաջարկէ Դատաստանական խորհրդոյ անդամներէն միոյն, եթէ իւր ամուսնական դատն ալ ինչ եղանակաւ տնօրինուի։ Ան. դամը կ'ընդունի։ Բայց որովհետեւ դատին վերջանալէն յետոյ պիտի տրուէր այս դումար, կինն 100 ոսկին կը տանի յանձնելու պատուաւոր անձի մը իբրեւ ապահովութիւն, բայց չգիտեր թէ այս երկրորդ անձն ալ անդամ էր Դատաստանական խորհրդոյ։ Երկրորդ անդամն այս անուղղակի միջոցով կը տեղեկանայ իւր պաշտօնակցին կաշառակուլ տըրամադրութեանց, բնականապէս կը զայրանայ, և բողոք կը բառնայ վարչութեան։ Խնդիրը մի քանի անդամ Քաղ. Ժողովոյ Օրակարգն անցաւ, բայց լրագիրք ծանուցին թէ Սիմոն պէյ Ժողովոյ այդ նիստերուն ներկայ չլինելուն պատճառաւ, որոշում մը չկրցաւ տրուիլ։ Իսկ թէ յետոյ ի՞նչ եղաւ, չենք գիտեր։ Դժբախտաբար, այս վերջին ժամանակներս իսկ, քանի մը խնդիրներու մէջ միանգամայն, որք հասարակաց ուշադրութիւնը գրաւած էր, որ դարերաբաս ասուշ տեղը կապելու հին քաղաքականութեան հետեւելէ զատ բան մը չբրաւ։ Ասոնցմէ մին է Էգնեանի թաղման խնդիրն ալ։ Վարչութիւնը կատարեալ իրաւամբ յայտարարեց թէ Ազգին մեծ բարիք չբրած մարդու մը, միայն 200 ոսկի տալուն պատճառաւ, Մայր-եկեղեցւոյ մէջ Ազգային անղուգական բարերար Պեղճեանի քով թաղուիլը զեղծումմ'է, յանցանք մ'է։ Բայց ո՞վ գործեց զայս զեղծում, և ի՞նչ եղաւ յանցաւորներուն. Այս հարցմանց պատասխան չկայ։ Այդ տեսակ աչառութեանց դէմ եթէ ազգային մամուլը լռէ, քարինք կ'աղաղակեն։ Պէտք չէ որ մեր Ազգային Պատրիարքարան այսպիսի փոքրիկ խնդրոց մէջ այնպիսի տխուր դէպք մ'ընծայէ հասարակութեան։ Պէտք է քիչ մը հաւատք ունենալ պարկեշտութեան վրայ, արդարութեան վրայ և ազգային պատուոյ վրայ, զորս ամեն դներով ի վաճառ հանել՝ անուշ տեղը կապել կոչուած քաղցրալուր անպարկեշտութեան դիմակին ներքեւ՝ խելացի քաղաքականութիւն մը կը համարուի չենք հասկնար ի՞նչ պատճառաւ։ Պէտք է անաչառ մտօք և խիստ ձեռքով բառնալ այս զեղծումները մեր ազգային պաշտօնական մարմնոց մէջէն, որպէս զի անոնք քիչ մը յարգանք և վստահութիւն ըսկսին ներշնչել հասարակութեան, և ժողովուրդը դադրի անտարբեր՝ և մինչեւ իսկ, ներուի մեզ ըսել, արհամարհական աչօք նայելէ անոնց վրայ։ Վերջապէս պէտք է ճանչել թէ մեր ազգային պաշտօնական մարմնոց գործած զեղծումներն ու սխալներն ալ պատճառ մ'են այն ընդհանուր անտարբերութեան որուն առարկայ են, և որոյ շնորհիւ մեր Պատրիարքարանն այնչափ թերի կերպիւ նիւթական ոյժ կը գտնէ տուրք վճարելու պարտաւոր հասարակութեան կողմէ։ Մանաւանդ մեզ նման ազգի մը մէջ, ուր ազգային իշխանութեանց գլխաւոր զէնքն և յենակէտը բարոյական ազդեցութիւնն է միայն, այդ իշխանութիւնք իրենց անաչառութեամբ, ուղղամտութեամբ, պարկեշտութեամբ և պատուաւորութեամբ պէտք է վստահութիւն և համակրանք ներշնչեն, ապա թէ ոչ՝ անհնար է ազգային վարչութիւն որ և է ձեւի ներքեւ։ Բայց այս մտօք քիչ մը խստութիւն ի գործ դնելով, այս կամ այն մասնաւոր անձինք կը վտանան և ազգային պաշտօն վարել այլ եւս չեն ուզեր եղեր։ Թո՛ղ այդպիսիք քաշուին, թո՛ղ այլ եւս չվարեն ազգային պաշտօններ, եթէ ազգային պաշտօնէութեան պատիւն ազատելու պայմանաւ միայն պաշտօն պիտի վարեն։ Ազգն այդպիսեաց շնորհիւ չէ որ կանգուն պիտի մընայ, թո՛ղ պակաս լինին քանի մը կաշառակուրծ զեղծ երեւելիներ։ Եթէ իրօք կրթութիւնն յառաջ կ'երթայ մեր մէջ, ինչպէս կը յուսանք, պակաս չպիտի լինին այդպիսեաց տեղը բռնելու կարող և աւելի արժանաւոր յաջորդներ։ Թո՛ղ վարչութեան քաղաքական ժողովն առաջին քայլն առնու այս բանաւոր և փրկարար ուղղութեամբ, և ուրիշ ազգային մարմինք դիւրաւ պիտի հետեւին անոր օրինակին։ Թո՛ղ վարչութիւնը մի կողմ թողու ա՛ճնական նկատումներն, որք անարժան են այդպիսի պատկառելի մարմին մը զբաղեցնելու, և ինչ որ ինք չըներ, թո՛ղ միւս ազգային մարմնոց ալ խստիւ արգիլէ։ Քաղաքական ժողովն ապահով կրնայ լինել թէ այս ճամբու մէջ բոլոր պարկեշտ և ազգային պատուոյ նախանձախնդիր ազգայնոց սիրալիր օժանդակութիւնը պիտի գտնէ։ Քաղաքական ժողովը բաւական զօրաւոր է այսպիսի բարւոքում մը ներմուծելու համար մեր ազգային մարմնոց բարոյական կացութեան մէջ, և եթէ մեր արտաքին խնդիրներ անլոյծ կը մնան, գէթ այսպիսի զուտ ներքին խնդրոց մէջ կրնայ ցոյց տալ այնպիսի նախանձախընդրութիւն և գործունէութիւն մը, որք պիտի բաւեն պատուաւոր տեղ մը իրեն տալու ազգային ժամանակակից պատմութեան մէջ։

Վերադառնալով մեր անմիջական նիւթին, կը տեսնենք թէ անցեալ տարի կրօնական ժողովէն հետզհետէ հրաժարող անդամոց թիւն երբեքի հասած լինելով, Ազգային ժողովը նոր ընտրութիւն պիտի կատարէ անոնց տեղ։ Կրօնական ժողովն լինք իւր մէջ գործունէութեամբ ու ձեռնհասութեամբ բաւական ոյժ չունենալէ զատ, արտաքին ոյժ ալ չուներ. որովհետեւ եկեղեցական Համագումար ժողովն հակառակ էր նմա, ըստ իւր տեսութեան ապօրէն նըկատելով անոր կազմութիւնն։ Այս մասին պիտի խօսինք ներկայ Տեսութեան Համագումար ժողովոյ յատկացեալ բաժնին մէջ։ Ասոնք բաւական կը համարինք մաղթել որ Ազգ. ժողովն արժանաւոր եկեղեցականներ ընտրէ կրօն. ժողովոյ պակասեալ երեք անդամոց տեղ, որպէս զի այդ կարեւոր ժողովոյ դիրքը քիչ մը բարձրանայ, և քիչ մը գործունէութեան ոգի մտնէ անոր մէջ, որպէս զի գէթ Քաղ. ժողովոյ չափ, որոյ անդամք աշխարհական լինելով՝ եկեղեցականներէ աւելի զբաղեալ են սովորաբար, կանոնաւորապէս նիստեր ընէ և տնօրինէ իրեն վերաբերեալ խնդիրները, մինչդեռ բաւական ժամանակէ ի վեր կարի անկանոն էին կրօն. ժողովոյ նիստերը։

Ուշքէ անցունելով Ազգային Վարչութեան ուրիշ ճիւղերուն գործունէութիւնը, կը տեսնենք թէ տարւոյն մէջ Տնտեսական խորհուրդ մը կազմուած է, նախորդին անդամները Պատրիարքարանի եկմտական յուսահատ վիճակին առջեւ հետզհետէ գործէ քաշուած լինելուն պատճառաւ։ Հետեւաբար, աւելի յարատեւութիւն և յաջողութիւն կը մաղթենք նորին։ Նախորդ Տընտեսական խորհուրդը նորութիւն մը ներմուծած էր եկմտական գիտութեան մէջ, մեր Պատրիարքարանին համար երեք եկմտացոյց միանդամայն շինելով, մինչդեռ ուրիշ ազգերու մէջ երեւելի եկմտագէտք բարեբախտ կը համարեն զիրենք եթէ իրենց խնամոց յանձնուած վարչութեան մը համար միայն մէկ եկմտացոյց յաջողին շինել,—այնչափ ստոյգ է թէ ուրիշ ոչ մէկ ժողովուրդ կարող է մրցիլ մերինին հետ—թուղթի վրայ։ Բայց Ազգ. Ժողովն, որ նախորդ Տնտեսական խորհրդոյ ներկայած միակ եկմտացոյցին մէջէն դուրս չէր կրցած եկնել, տակաւին չորոշեց թէ այս երեակ եկմտացոյցներէն ո՞րը պիտի հաւնի և վար դնէ—միւսները պահելով այն նեղ պարագայից համար, ուր կեդրոնական Տնտուկն արտասովոր պէտքեր ունենայ . . . : Նախորդ Տնտես. խորհրդոյ անդամներէն ոմանք խստիւ քննադատեցան Ազգ. Ժողովոյ մէջ, իբրեւ մասնակից ապօրէն գործողութեան մը, որ տեղի ունեցեր է ժառանգական խնդրոյ մը մէջ. բայց Մնակեան ժառանգութեան նկատմամբ ճըշմարտութիւնը դեռ վերջնապէս լոյս չտեսաւ. Թեպէտ Նախորդ Տնտեսական խորհուրդը մեծ բարենորոգում մը չմտցուց մեր ազգային եկեւմտից վարչութեան մէջ, որովհետեւ Պատրիարքարանի հին պահանջից դանձման սկզբնաւորութիւնը մեծ բարենորոգում չկրնար հետարուիր բայց և այնպէս չնորհակալութեան արժանի կանոնաւորութիւն և գործունէութիւն ցոյց տուաւ ընթացիկ տնտեսական խնդրոց օրն օրին կարգադրման մէջ։ Իւր վերջին անդամք հրաժարեցան պատճառաւ ընտրեալ հրաժարագրով մը, յորում Պատրիարքարանի եկմտական վիճակին բարւոքման իբրեւ առաջին պայման կը համարին որ Տնտեսական խորհուրդը վճարեալ մնայուն և մասնագէտ պաշտօնեաներէ կազմուի։ Բայց այնպիսի կարեւոր պաշտօնեայներ գոհացուցիչ կերպիւ վճարելով մինչեւ իրիկուն Պատրիարքարանի մէջ նստեցնելու համար իբրեւ առաջին պայման պէտք է որ Պատրիարքարանի եկմտական վիճակն արդէն փոքր ի շատէ բարւոքած լինի։ Այսպէս յոռի վիճակի մը մէջ ինկած ենք, յորմէ դուրս ելնելու միակ միջոցն ըստ մեզ սա է որ արդի անվճար դրութեամբ պաշտօն վարող Տնտեսական խորհուրդք քիչ մ'աւելի զոհողութիւն և գործունէութիւն յանձն առնուն՝ մինչեւ որ Պատրիարքարանի նիւթական վիճակին մէջ բարւոքում մը յառաջ գայ, որ կարելի ընէ օր մը վճարեալ պաշտօնեայներ ունենալ։ [illegible] դիւնքներ ձեռք բերելու համար։

Իսկ Ուսումնական խորհրդոյ պաշտօնավարութիւնը բոլոր Վարչութեան մէջ ամենէն աւելի յուսաբեկութիւն պատճառելիք հանգամանք մը ունեցաւ։ Այս պաշտաւական ուսուցիչը, դասատիրակը և գրագէտք քիչ մը ժամանակ իւրարու հետ, քիչ մը ժամանակ Թաղ. խորհրդոյ հետ և ի վերջոյ ժամանակ մ'ալ Վարչութեան հետ անհամաձայնութիւններով քաղաքէս բոլորեցին իրենց տարին, և երբ երկրորդ տարին սկսան, արդէն հրաժարեալ վիճակի մէջ կը գտնուէին։ Այնչափ կարող անձերէ բաղկացեալ Ուսումնական խորհուրդ մը ստուգիւ արժանի էր լաւագոյն բախտի մը։ Այս խորհուրդն ալ շատացաւ շաբաթէ ի շաբաթ տնօրինելով իւր պաշտօնին ընթացիկ պարտականութիւններն, — ինչպէս են դասատուաց և Թաղ. խորհրդոյ միջեւ ծագած վէճերն, ըստ մեծի մասին՝ անվճար մնացած ամսականներու պատճառաւ։ Իսկ ընդհանուր կրթական վիճակի բարւոքման տեսակէտով տակաւին ծրագիր մ'ալ չկազմեց, — որ մեր ազգային մարմնոց առաջին և ամենադիւրին գործն է սովորաբար։ Բայց որովհետեւ Ազգ. Վարչութեան վիճակին նկատմամբ մեր գրածն արդէն բաւական երկարեցաւ, Ուսումնական խորհրդոյ պաշտօնավարութեան նկատմամբ մասնաւորապէս պիտի խօսինք ներկայ Տեսութեան այն մասին մէջ որ Ազգային Կրթական վիճակին կը վերաբերի։

ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՍՏԻՒ

—o—

Ֆրանքֆորթի կաղէթին թղթակիցն, որ վերջին օրերս Մոնթրէոյի մէջ տեսակցութիւն մ'ունեցած է Ռուսիոյ արտաքին գործոց նախարար Պ. Տը Կիրսի հետ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ իւր տեսակցութեան վրայ։

«Ռուս նախարարն՝ Եգիպտական գործոց արդի վիճակին վրայ խօսելով՝ ըսաւ թէ ոչ ոք, ոչ ալ Անգլիա, գիտէ թէ ինչ պիտի պատահի։ Պ. Տը Կիրս սարսափելի դէպք մը, անհնարին բան մը կը համարի խարթումի թողումը։ Գալով ընդհանուր կացութեան, Պ. Տը Կիրս, շատ բարեմտօրէն խօսեցաւ հետեւեալ կերպիւ.

«Էհ, էհ, դուք գիտէք թէ ո՞վ է այն մարդն, որ ամեն բանի կ'առաջնորդէ, որ աշխարհավարութեան թելերն իւր ձեռքը կը բռնէ և որոյ վրայ յառած են ամենուն աչքերը։ Տեսայ զայն և բոլորովին նպաստաւոր գտայ խաղաղութեան պահպանման»։ Գահ մը Ֆրանսայի նկատմամբ երկիւղներ ծագած էին, բայց այժմ այդ երկիւղներ փարատած լինել կը թուին։ Կը մնայ յայնժամ Արեւելեան յաւիտենական խնդիրն, որ մերթ հոս և մերթ հոն կը ծագի և յորմէ երբեք դուրս չպիտի ելնենք։

Պ. Տը Կիրս կ'ըսէ Ֆրէմտէնպլաթ լրագիրը՝ Վիեննայի մէջ երկու օր միայն պիտի մնայ Քալնոքի կոմսը տեսնելու համար, որուն հետ երկար ժամանակէ ի վեր կապուած է բարեկամութեամբ։ Գալով իւր ուղեւորութեան, որ անթիւ մեկնութեանց և յայտնութեանց առիթ տուաւ Եւրոպական մամլոյն մէջ, Պ. Տը Կիրս իւր միտքն հետեւեալ կերպիւ յայտնած է.

«Ճշմարտութիւնը սա է թէ ոչինչ, բացարձակապէս ոչինչ կը պատահի այս պահուս. թէ աշխարհավարութիւնն որ և է դեր չկատարեր իմ ուղեւորութեանս մէջ. թէ այս մասին պատրաստ զրոյցք շինծու են և թէ լրագրաց նկարագրութիւնները բնաւ լուրջ հիմ մը չունին։ Աւասիկ ճշմարտութիւնն եւ դուք կրնաք զայն ըսել»։

ԵԳԻՊՏՈՍ

—=—

Կը հաւաստեն թէ Եգիպտական նոր նախարարապետ Նուպար փաշա որոշեր է արմատական բարենորոգումներ ի գործ դնել Եգիպտոսի արդի վարչական և կառավարական դրութեան մէջ։ Այս բարենորոգմանց առաջին դասակարգին մէջ կ'երեւին Պետական խորհրդոյ ջնջումն և ընկիկ դատարանաց վերակազմութիւնն, որք հիմնովին պիտի վերանորոգուին։ Անգլիական կառավարութեան հետ նոր նախարարութեան յարաբերութեանց գալով, անգլիական Լէճիրքն Կաղէթ լրագիրը կ'ըսէ թէ Նուպար փաշա յայտարարեր է որ Եգիպտոսի նկատմամբ Անգլիոյ հետեւած աշխարհավարութիւնն, ինչպէս որ ինք կը հասկնար, զեգիպտոս Անգլիոյ հետ միացնելու կամ անոր վրայ թեւարկութիւն հաստատելու աշխարհավարութիւն մը չէր, այլ միջամտութեան և աջակցութեան աշխարհավարութիւն մ'էր ազատական կարգեր ու կանոններ հաստատելու, պատուաւոր վարչութիւն մը կազմելու և եկմտական հաւասարակշռութեան մը հասնելու համար։ «Ցորչափ այս զանազան ծրագրեր իրանան, գրաւիչ բանակի մը պէտքը նուազ զգալի պիտի լինի, որ աստիճանաբար պիտի մեկնի Եգիպտոսէն»։ Նուպար փաշա վերջապէս յոյս յայտներ է թէ Եգիպտոսի ներքին վարչութեան մէջ արագ բարւոքում մը պիտի տեսնուի։ Անգլիական Լէճիրքն կաղէթ լրագիրն եւս ճիշդ նոյն բանը կ'ըսէր երբ Լորտ Տըֆրին Եգիպտոս էր, և սակայն այն ժամանակէն ի վեր Անգլիացիք շատ բան ըրին Եգիպտական գործոց մէջ. չմոռնանք թէ ձգելու համար և ի փոխարէն ուրիշ բան չտուին Եգիպտոսի, եթէ ոչ, ինչպէս շատ ճիշդ կ'ըսէ Տէյլի թելեկրաֆ լրագիրը, «Պոլսոյ Անգլիական դեսպանին սքանչելի որչափ ընդարձակ տեղեկագիրը»։ Լոնտոնի թերթը կը յարէ թէ, «եթէ ոսկեզօծեալ խօսքեր և գեղեցիկ իզձեր կարեւոր ազգ մը հիմնել, այս նշանաւոր տեղեկագիրն արդէն կատարած կը լինէր այդ հրաշքը»։

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

—=—

ՆԵՄՐՈՒԹ—ՏԱՂԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆՆ

(Ուղեւորութիւն, Նկարագրութիւն եւ Արձանագրութիւնք Յատակագիծներով եւ Լուսանկարներով), Հեղինակութիւն Օսմանեան Կայսերական Թանգարանի տնօրէն Օ. Համդի պէյ եւ գեղարուեստից Վարժարանի ուսուցիչ Ոսկան Էֆէնտիի. Կոստանդնուպոլիս, Լէօֆլէրեան տպագրութիւն 1883.

Այս տիտղոսով ֆրանսերէն գիրք մը հրատարակուեցաւ վերջերս, զոր կ'ուզենք ծանօթացնել «Երկրագունտ»ի ընթերցողաց, ոչ միայն գործին կարեւորութեանն համար, այլ մանաւանդ սա պարագային համար թէ հեղինակներէն մին կը պատկանի հայ ազգութեան։ Կայսերական Թանգարանի տնօրէնն, քաջ նկարիչ եւ զրագէտ, ներկայ հրատարակութեան մէջ կը խոստովանի իւր հայ պաշտօնակցի կատարած առաջնակարգ դերն։ Երուանդ Ոսկան Էֆէնտին, մեր անդրանիկ արձանագործ, իւր արուեստի բերմամբ հնախօսութիւնն լաւ ուսումնասիրած, նախանձահմանեալ էր փայլել այն գիտական արշաւի մէջ, զոր պիտի փորձենք ուրուագրել։

Գերմանացի Բուշդէն ուսուցչապետն առաջին անգամ ուսումնասիրած է Նէմրուտ-Տաղի Դամբարանն եւ խմբագրած է մի տեղեկագիր, զոր Գերլինի Թանգարանն հրատարակեց 1882 հոկտեմբեր 19ին։ Այս Թանգարանն կը յղէր երկրորդ քննիչ մը, Պ. Հուման, երբ Օսմանեան կառավարութիւնն, հայրենասիրական գաղափարէ մը ներշնչուած, որոշեց յղել տեղացի գիտուններ, քննելու համար յիշեալ հնութիւնքն։ Այսպիսի ձեռնարկ մ'առաջին անգամ կը կատարուէր Տաճկաստանի մէջ։

Ուստի այս տարի, գարնան մինչեւ ցին, մայրաքաղաքէս մեկնեցան Համ. պէյ եւ Ոսկան Էֆէնտի, եւ, Զմիւռնիոյ նահանգին մէջ հնագիտական խուզարկութիւն մ'ընելէ յետոյ, հասան իսկէնտերուն։ Կիլիկիոյ գաւառքէն դուրս ելանելու մինչեւ Ամիսեան եւ մոտ 2/14ին ճանապարհ ելան այս վերջին քաղաքէն, երթալու համար Գեւոդա գիւղն եւ անտի Նէմրուտ-Տաղ, Մալատիոյ նահանգին մէջ։

Ամիսեանէն մեկնելով, մեր գիտուն ուղեւորներն անցան Տօրոսի սեպագեալ վեռնաշղթայէն եւ հասան Թերուզ գիւղն, որ երբեմն կը կոչուէր Բերէ եւ կը պարունակէ հին ջրմուղներ Բէրուզէն իջան Զիարէթ-Ցայ եւ անտի Հէրեքզրան գիւղն, ուր ընդարձակ քարահատներ եւ հնութիւններ։ Գալ. պուրան—Սուէն անցան Գեւոդա—Սուում կը միանայ Պուլան—Սու, խառնուելու համար Եփրատի մէջ. աբրակներ ասա եւ անդ։

Հրատարակութեան Ա. լուսանկարն կը ներկայացնէ Պուլան—Սուի հոյակապ կամուրջն, որ լաւին արձանագրութիւններն կը վկայեն թէ Սեպտիմ Սեվեր, Կարակալլա եւ Գետա հռոմէական կայսերք շինած են զայն. կամուրջին գլուխներն կը կրեն ցարդ այն պատուանդաններ որոց վրայ ելած վեհապետաց արձաններն կանգնուած էին երախտագէտ ժողովուրդին։

Բ. լուսանկարն կը ներկայացնէ Գեւոդա գիւղն, քառասունի չափ հիւղերէ ձեւացած, եւ Գ.ն Գեւոդայի պատկառելի բերդն, որ մի մասն է բիւզանդեան, մի յունական խաչով զարդարուած, եւ մեծ մասն արաբական, Մելիք—Մանսուրի օրով եւ աւելի ուշ կերտուած եւ արաբերէն արձանագրութիւններով ծածկուած։

Հնախոյզ մասնախումբն մայիս 4/16ին ճամբայ ելաւ Գեւոդայէն, իւր հետ առնլով մի քուրդ առաջնորդ, նաեւ Պօղոս Ագա անուն մի Հայ, անդամ Գեւոդայի Գաղին Իպրէ Մէհլէ՝ի, եւ իւր որդին։ Գիւղէն քիչ հեռի պատահեցան Գեւոդա—Սուի անաւոր քարավանն, զոր Դ. լուսանկարն կը ներկայացնէ, եւ անտի հասան Հօրիքզ անուն քրդական գիւղն, 7–8 անգամներէ ձեւացած։ Հօրիքզէն ելան Նէմրուտ—Տաղի վրայ, նախ ձիով, ապա ոտքով եւ ձեռքով, զի ձիւնն կը պատէր դեռ այդ լերան կատարն եւ ժայռեր կը ցցուէին ասա եւ անդ, պատսպարելով չքնաղ ծաղիկներ, գարնային յիշատակներ ձմեռուան ծոցին մէջ։ Վերջապէս հասան Դամբարանն, զոր իրեն համար կանգնած է Կոմագինէի մեծ թագաւորն Անտիոքոս, Փոքր Հայոց սահմաններուն մէջ։

Դամբարանն կը նմանէր այն դամբարանաց զորս հիներն սովոր էին կանգնել, այսինքն խիստ ձեւացած պատկառելի բերդն, ոստէպ լիարուեստական լեռնակ մը, ամենայն չակերտներով եւ յիշատակարաններով շրջապատուած, որ իր տակ կ'ամփոփէր նշանաւոր անձի մը չէրմին եւ մերթ զէնքերն եւ զարդերն։ Այս պատուոյ դրդռած է յաջորդ սերունդներու ընչաքաղցութիւնն, որք պեղելու եւ քանդած են փոքր Ասիոյ բոլոր հաստատուն դամբարաններն, գանձեր գտնելու յուսով։ Նէմրուտ—Տաղի Դամբարանն, երկոս ենթակայ եղած է այս սրբապղծութեան։

Մասնախումբն, առաջին ակնարկ մը ձգելով Դամբարանին վրայ, նկատեց թէ ձիւնն կը ծածկէր այդ յիշատակարանի մեծ մասն. ուստի, խումբ մը կեր տի մեծ մասն.

քուրդ եւ հայ գործաւորաց յանձնարարելով բառնալ ձիւնն, վերադարձաւ Գեահդա։

Մայիս 6/18ին, Մասնախումբն գընաց քննել Գարա—Գուշի Դամբարանն, որ Գեահդայի հարաւակողմն է եւ զոր Ս. լուսանկարն կը ներկայացնէ։ Նաեւ երեք կողմէն երեքական սիւներով շրջապատուած էր երբեմն, այլ այժմ չորս սիւներ միայն կը նշմարուին կանգուն, իրենց ձեւով յիշեցնելով Այրած Սիւնն (Զէմպերլի—Թաշ)։ Սիւներէն մին կը կրէ բարձրաքանդակ պատկերներ, որոց մին հաւանօրէն կը ներկայացնէ մի թագաւոր, արեւելեան խոյրով (նման այն խոյրին զոր տեսած եմ Տիգրան Բ.ի դրամներուն վրայ)։ Այս սիւնի ձախակողմն է առիւծի արձան մը, երեք մէտր երկար, զոր Ս. լուսանկարն կը ներկայացնէ եւ որ անշուշտ կանգնուած էր ձախակողմեան սիւնին վրայ, Ի. լուսանկարին մէջ պատկերուած։ Ը. լուսանկարն կը ներկայացնէ մի ուրիշ սիւն. ասոր խոյային վրայ կը բարձրանայ արծուի արձան մը, ում կը պարտինք «Գարա—Գուշի Դամբարան» յորջորջումն։ Այս սիւներէ մին կը կրէ յոյն արձանագրութիւններ, ուր Պ. Բուշղէն կարդացած է Միհրդատի անունն. սակայն դեռ չէ կրցած որոշուիլ թէ ումի կը պատկանի այս Դամբարան։ Վերջին սիւնն կը կրէ մի կիսաւեր արձան, որ կը նմանի ցուլի. Թ. լուսանկարն կը ներկայացնէ զայն, սիւնի պատանդանին վրայ կանգուն ցոյց տալով Ե. Ոսկան էֆէնտին։

Մասնախումբն մայիս 9/21ին ընկեց իւր վրաններն Նէմրուտ—Տաղի մօտ, մի նեղ հովտի մէջ զոր լուսանկարն կը ներկայացնէ։ Գիշերն, 40—50 գործաւորներն, որք Դամբարանի ձիւնն մաքրելու զբաղած էին դեռ, կ'իջնէին վրաններուն քով, զորս լուսաւոյսն կը լուսաւորէր, եւ չոր ծառերով կազմելով ահագին խարոյկներ, բոցերուն մօտ կ'առաւօտեն երգելով իրենց ազգային եղանակներ։

Ցաջորդ օրն ակսեցաւ քննութիւնն, եւ գործաւորաց հրամայուեցաւ կանգնել երես ի դեմին կործանուած բարձրաքանդակներն ուսումնասիրութեան համար. ԺԱ. լուսանկարն զայս կը ներկայացնէ։ Գիրքն կը յայտնէ ատ թէ Ոսկան էֆէնտի չինեց իսկոյն Դամբարանի յատակագիծն, գեղեցիկ աշխատանք որ կցուած է այս հրատարակութեան, Գարա—Գուշի Դամբարանի յատակագծին հետ։

Նէմրուտ—Տաղ ունի գրեթէ 6,500 ոտք բարձրութիւն եւ կը գտնուի լայնութեան 38 եւ երկայնութեան 39 րդ աստիճանաց տակ։ Ըստ մահմետականաց, Նէմրուտ (Նեբրոդ), առաջին վեհապետն, ամենակարող անձ մ'եղած լինելով, բնական եւ արուեստական ամէն մեծագործութիւն իրեն ընծայելի է, եւ ասոր համար է որ Աստրիքի, Միջագետքի եւ Փոքր Ասիոյ մէջ բազմաթիւ Նէմրուտ—Տաղեր, Նէմրուտ—Թէփէսիներ եւ Նէմրուտ—Գալէսիներ կը համբուին։ Մասնախումբի անդամներն համոզիչ փաստերով կը հաստատեն թէ ներկայ Դամբարանն, թէ եւ սկայագործ, մնացած է կիսկատար։ Խօսինք ուրեմն այս հետաքրքրաշարժ յիշակերտի վրայ։

Դամբարանի մի կողմն (տես ԺԲ լուսանկարն) կը ներկայացնէ հինգ վիթխարի արձաններ, այց երկրորդն միայն պահած է իւր գլուխ. միւսներն են գլխատ, այլ իրենց գլուխներ կը նշմարուին խրուած, ուրիշ զանազան բեկորներու հետ, զորս ԺԲ լուսանկարն կ'արտայայտէ պայծառապէս։ Ցոյն արձանագրութիւններ, զորս երկար պիտի լինէր թարգմանել, կը ծածկեն պատուանդաններն. Համաձայն Պէյ կը յայտնէ թէ Ոսկան էֆէնտիի աշակերտութեամբ ընդօրինակած է զանոնք։

ԺԳ. լուսանկարն կը ներկայացնէ երկու բարձրաքանդակ տախտակներ. անձնիւր տախտակ կը պատկերէ մի մարդ որ աջով օգնութիւն կը խնդրէ ըստ Մասնախումբին եւ կը սպառնայ ըստ ինձ, եւ ձախով կը կրէ սուր. այս անձ, Տրդատի արձանին պէս զոր 1878ին տեսայ Լուվրի թանգարանին մէջ, հագած է լայնատարազ զգեստ որ կ'իջնէ մինչեւ ծունկերն, տափատ մը եւ աջ ուսին վրայ կոճակուած վերարկու մը։ Այս տախտակաց մօտ կը հանդչի առիւծի արձան մը, զոր Ոսկան էֆէնտին կ'օրինակէ ԺԴ լուսանկարին մէջ։

Հինգ արձանաց միջինն, որ 8 մէտր բարձրութիւն ունէր երբեմն, Արամազդայ արձանն է, որ նախնի գլուխն կ'երեւի ԺԵ լուսանկարին մէջ, ծածկուած մի խոյրով որ կը յիշեցնէ Պարսից ֆէֆխին. խոյրի քղանցքն կը ծածկէ վիզն եւ ականջներն, քաղդեացի եւ ասորի բարձրաստիճան եկեղեցականաց ծածկոյթին պէս։

Արամազդայ ձախակողմն է Անտիոքոսի արձանն, ուր անշաւուած գլուխն կը նշմարուի ԺԶ լուսանկարին մէջ, արեւելեան խոյրով, զոր կը պատէ կլոր եւ քառակոյս զարդերով ծածկուած մի արտախոյր։ Գանկն ծածկուած է եւ ջուր հաւաքուած այդ խոռոչի մէջ, եւ, տխուր բախտ աշխարհային իրաց, լուսանկարին մէջ կը տեսնուի մի քուրդ գործաւոր որ գոռող Անտիոքոսի գանկին վրայ ծած կ'անցունէ իւր ծարաւ։

Այս արձանի ձախակողմն է Հերակլէս, լայտ ի ձեռին. խորտակուած գլուխն, զոր ԺԷ. լուսանկարն կը ներկայացնէ, դեռ կը կրէ պարթեւական խոյրն։

Արամազդայ աջակողմն է Անտիոքոսի հայրենիք բերրի Կոմագինէի անձնաւորեալ արձանն, կնոջ կերպարանքով։ Այս ձեռակերտ մնացած է անվթար. ձախն առաւութեան եղջիւր, աջն ծաղիկ եւ պտուղ։ Մասնախումբն, չը գիտեմ ինչ պատճառաւ, չէ կրցած լուսանկարել զայն։

Այս խումբի վերջին արձանն է Ապոլոնի արձանն, որ գլուխն չէ կրցած գտնուիլ, զի, որպէս ըսինք, յիշակերտն մնացած է անկատար։

Մասնախումբն Դամբարանի միւս կողմն ալ գտաւ համանման այլ փոքրագոյն արձաններ, որոց բեկորներնեբուն մէջ ճանաչեց նաեւ Ապոլոնի գլուխն (տես ԺԸ լուսանկարն), արեւելեան երկայրկ խոյրով ծածկուած։ Անդ գտնուեցան նաեւ Արամազդայ գլուխն (տես ԺԹ լուսանկարի ամբողջագէմ պատկերն), ուր Արամազդայ խոյրին կը յենու աներկիւղ Պոզոս—Ադան), Հերակլէսի գլուխն (տես Ի լուսանկարն) եւ Կոմագինէի գլուխն (տես ԻԱ լուսանկարն)։ Աստուածոց արձաններն կը յենուն առիւծի եւ արծուի արձաններու, եւ ԻԲ լուսանկարն կը ներկայացնէ այդ արծիւներէն մին, որ քով կ'երեւի Ոսկան էֆէնտին, հանգիստ առած։

Համառօտելով մեր վերլուծութիւն, յիշատակենք ԻԳ լուսանկարն, որ կը պատկերէ Անտիոքոսի եւ Ապոլոնի բարձրաքանդակ տախտակն. ԻԴն, որ կը պատկերէ մի առիւծ, մահիկով, աստղերով եւ արեւներով պճնուած, յիշեցնելով Պարսից խորհրդանշանն (Շիր ու խուրշիտ). ԻԵն, որ կը պատկերէ Անտիոքոսի եւ Հերակլէսի բարձրաքանդակ տախտակն, ուր առաջինն կը կրէ առիւծազարդ շքեղ խոյր եւ նրբաւարտ մական։ ԻԶն, զոր գիրքն սխալմամբ կը նշանակէ Ե, որպէս կը մոռնայ յիշատակել ԺԹ լուսանկարն, կը ներկայացնէ այս տախտակաց դէզն, որոց մին կը պատկերէ Անտիոքոս եւ Հերակլէս (տես ԻԷ եւ ԻԸ լուսանկարներն). ԻԹն ուրիշ տեսակետով մը կը պատկերէ յիշեալ դէզն, Լն կը ներկայացնէ մի առիւծ, յաջորդն մի մարդկային իրան, ԼԲն կը պատկերէ Դարեհ Վշտասպեանն, եւ վերջինն Հրանտ կամ Երուանդ Արտաշուրեանն, իփեսայ Արտաշէսի։ Հրանտայ արձանագրութիւնն փոխադրուելով ի տես դրուած է այժմ Զինիլի—Քէօշկի թանգարանին մէջ։

Ո՞վ քանդած է այս ամուր յիշակերտ։ Գիրքն կը պատասխանէ մեզ. «Այս արձանները կաղմող քարերուն սկայ մեծութիւնն կ'արդելէ հաւատալ թէ լոկ ժամանակն կործանած լինի զանոնք եւ այնքան կատարեալ եղծման վիճակի մը մէջ դրած լինի այս բոլոր խումբեր. բնաւ տարակոյս չկայ թէ կործանման գործ մ'է դա, ուր բաժին ունեցած է նաեւ կրօնամոլութենէ զրգուած մարդուն ձեռքն։»

Մասնախումբն մայիս 19/31ին մեկնեցաւ Նէմրուտ—Տաղէն, Գեահդայի մէջ անցուց գիշերն, յաջորդ օրն աչքէ անցուց Սէլիք գիւղի եւ ապա Կոմագինէի մայրաքաղաք Սամսատ քաղաքի հնութիւններն եւ վերադարձաւ Կոստանդնուպոլիս, ուր հրատարակեց արդէն մի հատոր զոր վերլուծեցինք եւ պիտի հրատարակէ մօտերս մի ուրիշ հատոր իւր հնախօսական խուզարկութեանց վրայ։

Ըստ Պ. Բուշղէյնի, այն վեհապետ, որ Նէմրուտ—Տաղի արձանագրութեանց մէջ զինք կը կոչէ «Մեծ թագաւորն Անտիոքոս, արդար Աստուած, Եպիփան, Հռոմասէր եւ Հելլենասէր, սերունդ Կալլինիկոս Միհրդատ թագաւորի եւ Աստուածուհի եւ Եղբայրասէր Լաւոդիկէ թագուհւոյ, սերեալ Անտիոքոս Եպիփան Մայրասէր Կալլինիկոս թագաւորէն», է Անտիոքոս Ա. թագաւորն, որ կ'ինչներ Աստուոց Կոմագինէ նահանգին վրայ, երբ, կ'ըսէ գիրքն, «Լուկուլլոս կը պատերազմէր Տիգրանայ դէմ (69 Ն. Յ. Ք.)։» Այլ Մասնախումբն յաւէտ կամ նուազ հզօր փաստերով կը հաստատէ թէ Անտիոքոս Դ. եղած է Նէմրուտ—Տաղի Դամբարանի հիմնադիրն։

Ահա մի մեծ խնդիր, որ կոչուած է հանել մեծ աղմուկ գիտուն աշխարհին մէջ եւ սփռել նոր լոյս հին պատմութեան վրայ։ Մեզ համար որքա՜ն սիրելի է այդ կարեւոր պայքարի մէջ խառնուած տեսնել Երուանդ Ոսկան էֆէնտիի անունն, այն ականաւոր արձանագործի զոր ազգն կը պարտի բազմերախտ դաստիարակ ցակոբ Ոսկան էֆէնտիին, զի սա կրցած է գուշակել իւր որդւոյ հանճարն եւ տալ անոր մի կրթութիւն որ համապատասխանէր իւր կոչման։

(Երէքոնոպ) Զ.

ԳԻՏԱԿԱՆ

—o—

ՍՈՆՏԵԱՆ ՆԵՂՈՒՑԻՆ ՀՐԱԲԵԱՑԻՆ ՄԵԾ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆՆ

Աղբիւր Գրաֆոնոյ (լաւ Գրաֆոնոյ)

(Շար. եւ վերջ)

26 օգոստոսին Պաթավիոյ մէջ Գրաքաթոյ կղզիէն 152 քիլոմէտր հեռի է, ցորեկուան ժամ երկուքէն սկսեալ եռեւէ եռեւ արձակուող թնդանօթաց ձայնից նման ձայներ կը լսուին, որք ստորերկրեայ ձայներով առաջնորդեալ են։ Ասկէ զատ Սոնտեան նեղուցէն եկող նաւերն մոխրով ծածկեալ են։ Օգոստ. 27ին առաւօտեան ժամ 1ին բուռն հարուած մ'ապակիները կը դողացընէ եւ անմիջապէս կալի բոլոր բոցերը կը մարէ։ Որ և իցէ երկրաշարժի ցնցում չզգացուիր, բայց ամբողջ գիշերը մոխրոյ անձրեւը կը շարունակէ և ծովու թռչունք բազմութեամբ դէպի արեւելք կը չուեն։ Ժամ 10ին գիշերը կատարեալ է, օդը ծանր և խիտ, մանաւանդ դէպ ի արեւմտակողմն, Ջուրը կը բարձրանայ, ստորին փողոցները ողողեալ են, յետոյ ծովն կը քաշուի, ծովեղերաց վրայ գտնուող նաւերը, չոր յատակի մը վրայ թողով։ Կէս օրէն վերջն աղջամուղջը քիչ մը կը կը նուազի, բայց լոյս չտեսնուիր, ու մոխրոյ քանակութիւնն միշտ մեծ է։ Ցեղացւոց գալով, անոնց մեծ մասը գոգոյի իւղով վառուած լապտերի մը բոլորտիքը նստած և բերանին ծխախոտ ունենալով կ'սպասեն։ Իրիկուան ժամ երկուքին նոր մակընթացութիւն մը տեղի կ'ունենայ որ մեծ արագութեամբ կը շարժի և Պաթավիոյ մէջ երկու երկայն ճեղքեր յառաջ կը բերէ։

Թանժոկ Բրիոնկի մէջ ինկած մոխրոյ քանակութիւնն շատ մեծ է։ Երկու սլաքաւոր և մի սնդիկով ծանրաչափներ գտնուելով, կը հաստատուի թէ 2½ մինչեւ 3 վայրկեան միջոցի մէջ օդին ծանրութիւնն 750 և 762 միլիմէտրի մէջ փոփոխութիւն կրած է, և ասիկայ շարունակ տեւելով առաւօտեան ժամ 9 էն մինչեւ կէս օր, աղջամղջին տեւողութեան ժամանակը բարեխառնութեան դալով կէս օրուան առեն 23 սանտիկրատէն աւելի չէ։ Փոխանակ ըստ միջին արժէքին 33 ըլալու։

Ճավայի ամբողջ կղզին հրաբուխին ստորերկրեայ թնդումն ընկաց։ Պալի կղզւոյն մէջ գրաքաթոյէն 1100 քիլոմէտր հեռի է, յիշեալ ձայնէն բնակիչք ահ ու դողի մէջ ինկան, որ չատ մը թնդանօթաց խմբի մը ձայնին կը նմանէր։ Մի քանի ամիս առաջ Ամբոյնայի մէջ նոյն արդիւնքներն յառաջ եկած են, Բատանկ քաղքին մէջ, որուն բարձրութիւնն 714 մէտր է և հեռաւորութիւնը 200 քիլոմէտր։ Հոլանտացի մը Բելապսէն քաղքին մէջ, որ ճավայի արեւմտակողմն կը գտնուի, գետնի վրայ լրագրոյ թերթ մը տարածելով, 30 վայրկենի մէջ 2 1/2 քիլոկրամ մոխիր ստացաւ։ Ցիշեալ քաղաքին Գրաքաթոյէն հեռաւորութիւնն 140 քիլոմէտր է։

Թչելաթչաբի խորշին մէջ, դէպ ի կղզւոյն արեւելակողմն, տեղացի 16 նաւեր ծովեղերաց վրայ նետուեցան։

Պանթամի գաւառը շատ վնաս կրեց։ Հոն ուր մոխիր ինկաւ, բոյսերը պատսպարեցան, ծառերն կանգուն մնացին և բրնձի արտերն երբեմն անվթար մնացին, բայց հոն ուր որ ցեխ ինկաւ, որուն ծանրութիւնն աւելի է, ծառերն արմատախիլ եղան, տուները փլան և աղէտն անդարմանելի եղաւ։

Սումաթրա կղզին որուն արեւելակողմն կործանեալ է, իւր ուրիշ մասանց վրայ քիչ վնասուեցաւ։ Բրօեյի նաւահանգստին մէջ միայն թնդման ձայներ լսուեցան և մոխրոյ թեթեւ անձրեւ մը տեղաց. այսպէս եղաւ նաեւ Պենգոլէնի մէջ, բայց Բատանկ որ Սումաթրայի բնակավայրն է մեր Մայեղեան եղբարց, այսինքն Գէնէրալ Ընէրոթեան, մոխրոյ անձրեւներէն բան մը չկրեց, անշուշտ՝ չնորհիւ հրաբուխին զառարանէն իւր ունեցած հեռաւորութեանն, որ 700 քիլոմէտր է։ Բայց ասոր տեղ նոյն քաղքին մէջ ստորերկրեայ թնդումնք վարկեանէ վարկեան կը լսուէին հանդերձ երկրաշարժներով ու օդոյ ճօճմամբ։ Օգոստոսի 27ին կէս օրը յիսուն վայրկեան անցնելէն սկսեալ, մինչեւ իրիկուան ժամ ինն, ծովու ջրերն ուժգին անդամ բարձրացան ու ուժգին անդամ իջան երկվայրկենի մէջ 5 կամ 6 մէտր ծայրագոյն արագութեամբ։ Թէ որ կ'ըսէ Պ. Վան Սանդիկ, մակընթացութիւնն փոխանակ 1 մէտր 74 բարձրանալու 2 մէտրէն մինչեւ 4 մէթր բարձրացած ըլլար, բոլոր քաղաքը կ'ողողեր։

Օգոստոս 26 և 27ին Ադէյի եղերաց վրայ ստորերկրեայ թընդումնք՝ թնդանօթով կատարուած

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ

(58)

ԷՖԹՈՐ ՄԱԼՈՑ

—o—

ԸՆՏԱՆԵԶՈՒՐԿ

—=—

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

1.

Օ՛Ն ՅԱՌԱՋ

—

— Կէս օր, սիրելի Ռէմիս։ — Ա՜, կէս օր, ուրեմն պէտք է այս և այն բանն ընել, այնպէս չէ՞։ — Ան՜շուշտ։ — Աղէկ որ միտքս ձգեցիր։ Եթէ դու չլինէիր, պիտի մոռնայի։ — Ես պատրաստ եմ քեզ յիշեցնելու։

Քաբին և ժամացոյցս ունէի այժմ հետերնին խօսելու համար։

Ժամացոյցս. ահա բառ մը՝ որոյ արտասանութիւնը հաճոյք կը պատճառէ։ Մեծ փափաք ունէի ժամացոյց մ'ունենալու, և այնպէս համոզուած էի թէ երբէք չպիտի կրնայի ունենալ։ Բայց ահա զրպանիս մէջ ժամացոյց մը կայ ոչ թէ՝ ոչ թէ՝ կ'ընէր։ Աղէկ չերթար, ըսաւ հայր Ալէքսն։ Ինձ համար հոգ չէր. կը բաներ, այնչափը բաւական էր։ Բայց մանի հարուած մը կ'ուզէր երբեմն. ես ալ կուտամ այդ հարուածն, և աւելի ուժով առանց բնաւ լնայելու. և եթէ բոյթի հարուածները չբաւեն, ձեռքս կը քաշեմ զայն, և շատ հետաքրքրաշարժ կը լինի՝. կը տեսնէմ թէ ի՞նչ կար մէջը և ի՞նչ էր զայն բանեցնողը։ Պէտք է որ աղէկ երթայ, ապա թէ ոչ խստութեամբ կը վարուիմ հետը։

Այնչափ ուրախութենէս յափշտակուած էի, որ Քաբին ալ ինձ պէս ուրախ լինելը չէի տեսներ. տապտիս սրունքէն քաշելով երբեմն կը հաչէր. վերջապէս այդ հաչիւնները հետզհետէ մեծնալով՝ զիս արթնցուցին երազէս։

— Ի՞նչ կ'ուզես, Քաբի՛։

Երեսս նայեցաւ, և որոյ հետեւ շատ յուզուած լինելուս չէի հասկնար իւր մի ոքը, քանի մը վայրկեան սպասելէն յետոյ, եկաւ կանգնեցաւ իմ առջեւս, և թաթն այն զրպանիս վրայ դրաւ, ուր կը գտնուէր ժամացոյցս։

Ժամը քանին լինելը կ'ուզէր իմանալ, որպէս զի ծանուցանէր «պատուարժան ընկերութեան» ինչպէս որ կ'ըսէր ժամանակաւ՝ Վիթալի տի քով աշխատած ժամանակ։

Ցոյց տուի ժամացոյցս. երկարօրէն վրան նայեցաւ, կարծես թէ բան մը յիշել կ'ուզէր. յետոյ պոչը շարժելով տասներկու անգամ հաչեց. չէր մոռցած. ո՜հ, ո՜րչափ ստակ պիտի շահէինք մեր ժամացոյցով։ Այս ալ ստակ չահելու միջոց մ'էր, զոր հաշուիս մէջ չէի անցուցած։

Որովհետեւ բոլոր այս բաները բանտին դրանն առջեւ փողոցին մէջ տեղի կ'ունենային, շատ մարդիկ հետաքրքրութեամբ և մինչեւ իսկ կենալով մեզ կը դիտէին։

Եթէ համարձակէի, կրնայի իսկոյն ներկայացում մը տալ, բայց քաղաքապահ զինուորներուն վախն արգիլեց զիս։ Ինձ որ կէս օր էր, պէտք էր ճանբայ ելնել։

— Օ՛ն յառաջ։

Վերջին նայուածք մը, վերջին բարեւ մը տուի բանտին, որոյ պատերուն ետին խեղճ հայր Ադէօն բանտարկեալ կը մնար, մինչ ես ազատօրէն ուզած տեղս կրնայի երթալ, և ճանբայ ելայ։

Իմ արհեստիս ամենէն օգտակար բանն էր Ֆրանսայի քարտէս մ'ունենալ. գիտէի թէ գետեզրին վրայ կը ծախէին, որոշեցի հատ մը գնել. ուստի դէպի գետեզրն ուղղուեցայ։

Քառուղէլի հրապարակէն անցած ատեն՝ աչերս մեքենաբար Թիւյլիւրիի պալատան ժամացոյցին հանդիպեցան, իսկոյն տեսնել մտաբերեցի թէ ժամացոյցս ալ այդ ժամացոյցին հետ համաձայն կ'երթար ինչպէս որ պէտք էր։ Իմ ժամացոյցս տասներկուք ու կէսն էր, և պալատան ժամացոյցը մէկ կը ցուցնէր։ Երկուքէն ո՞ր ետ կը մնար. ուզեցի մատի հարուած մը տալ իմ ժամացոյցիս, բայց խորհրդածութիւնը զիս կեցուց. ինչէ՞ն գիտնայի թէ սխալողն իմ սիրելի և գեղեցիկ ժամացոյցս էր. շատ հաւանական էր որ սխալողը թագաւորաց պալատան ժամացոյցը լինէր։ Այս մտածմամբ ժամացոյցս գրպանս դրի, խորհելով թէ՝ ինձ աւելի կը յարմարէր իմ ժամացոյցիս ցուցած ժամը։

Երկար ժամանակ պէտք եղաւ ինձ ուզածիս պէս քարտէս մը գտնելու համար, այսինքն լաթի վրայ փակցուցած դիւրածալ և քսան սուէ աւելի սուղ չեղող քարտէս մը, վասն զի քսան սուն ինձ համար խոշոր գումար մ'էր. վերջապէս հատ մը գտայ, այնչափ դեղեցիկ, որ տերը եօթանասուն և հինգ սանթիմի վաճառեց ինձ։

Այժմ կրնայի փարիզէն դուրս ելնել. — և որոշեցի շուտով ելնել։

Երկու ճանբայ կար երթալու. մին իտալական դռնէն Ֆոնթէնպլօի ճանբան, և միւսը Մոնռուժի դռնէն Օռլէանի ճանբան. երկուքն ալ մի և նոյն բանն էին, և դիպուածն այնպէս բերաւ որ Ֆոնթէնպլօի ճանբան ընտրեցի։

Մուֆթար փողոցէն վեր եկած ատենս, որուն անունը կապոյտ թիթեղի վրայ կարդացի, շատ մը յիշատակներ միտքս ինկան, կարոֆոլին, Մաթիան, Ռիքարտոն, փակագակով կղպուած սանը, կաշիէ չուաններով խարազանն, և վերջապէս Վիթալիս, իմ բարի և դժբաղդ տէրս, որ զիս Լուռսէն փողոցի վարպետին չվարձէու համար մեռաւ։ Սէն-Մէտառ եկեղեցւոյն առջեւը հասած ատենս եկեղեցւոյն պատին կրթնած տղայ մը տեսնելով ճանչեցի որ Մաթիան էր։ Նոյն մեծ գլուխը, նոյն արտասուալից աչերը, նոյն խօսուն շրթունները, նոյն հեզ և համբերաւոր դէմքն, և նոյն միմոսական ձեւն ունէր. բայց զարմանալի բան մ'եթէ կար, բնաւ մեծցած չլինելն էր։

Մօտը գնացի որպէս զի լաւ մը դիտեմ. կասկածի տեղի չկար, նոյն ինքն էր. նա ալ զիս ճանչեց, և իւր ժգոյն դէմքին վրայ ժպիտ մը փայլեցաւ։

— Դո՞ւք էք, ըսաւ, որ ճերմակ մորուք ծերունիի մը հետ կարոֆոլի սենեակն եկաք իմ հիւանդանոց մտնելէս առաջ։

Ո՜հ, ի՜նչ սաստիկ գլխու ցաւ մ'ունէի նոյն օրը։

— Տակաւին կարոֆոլի քո՞ղն էք։

Պատասխանելէ առաջ չորս կողմը նայեցաւ, և ցած ձայնով՝ կարոֆոլի բանտն է ըսաւ. Օռլանտոն ծեծելով մեռցնելուն համար։

Կարոֆոլիի բանտարկութիւնը լսելով ուրախացայ, և առաջին անգամ զգացի թէ՝ բանտն ալ, որ միշտ սարսափ կ'ազդէր ինձ, կրնար օգտակար լինել։

— Ցղայքն ի՞նչ եղան, հարցուցի։

— Ջեմ գիտեր, կարոֆոլի բռնուած ժամանակ ես հոն չէի։ Երբոր հիւանդանոցէն ելայ, կարոֆոլի տեսնելով որ առանց հիւանդանալու չպիտի կրնամ ծեծ ուտել, ուզեց զիս գլխէն ճանբել և երկու տարուան համար կանխիկ ստակով զիս կասօի կրկէսին (ֆէտ) վարձու տուաւ։

— Կասօի կրկէսը գիտէք։ Ո՛չ։ Մեծ կրկէս մը չէ, բայց և այնպէս կրկէս մ'է։ Խաղի համար տղու մը պէտք ունէին, և կարոֆոլի զիս հայր կասօի վարձեց։ Մինչեւ այս երկուշաբթի օրն անոր քովն էի, բայց հիմայ զիս ճանբու դրաւ առարկելով թէ՝ գլուխս շատ մեծ է, չէր կրնար տուփին մէջ մտնել, միանգամայն յոյժ զգայուն էր։ Ես ալ ելայ նորէն կարոֆոլիի գնացի, բայց չգտայ զինքը, տունը գոց էր, և դրացի մը պատմեց ինձ ինչ որ հիմայ ձեզ ըսի, այսինքն թէ կարոֆոլի բանտարկուած է։ Ուստի ելայ հոս եկայ առանց գիտնալու թէ՝ ո՛ւր պիտի երթամ և ի՞նչ պիտի ընեմ։

— Ինչո՞ւ համար կրկէսը չվերադարձաք։

— Վասն զի ես կրկէսէն Բարիզ գնացած օրս կորսնցուցի։

— Ինչպէս կրնամ Ռուան երթալ, շատ հեռի է, և ես ստակ չունիմ, երեկուան կէս օրէն ի վեր բան մը կերած չեմ։

— Հարուստ չէի, բայց խեղճ տղան նոթի թղթոյ չափ ալ աղքատ չէի, և որչափ պիտի օրհնէի այն անձն որ ինձի կտոր մը հաց տար երբոր ես թուղթի շրջակայները կը թափառէի Մաթիայի պէս նոթի։

— Կեցիք հոս ըսի։

Վազեցի, փողոցին անկիւնը գտնուող հացագործին խանութը, և հաց մ'առած դարձայ անոր տուի, որ ձեռքիս առնուլն ու ուտելը մէկ ըրաւ։

— Եւ հիմա ի՞նչ պիտի ընէք, ըսի։

— Ջեմ գիտեր։

— Բայց բան մ'ընելու էք։

— Ջեղ տեսնելէս քիչ մ'առաջ կը մտածէի ջուրթակս վաճառել, և եթէ անկէ բաժնուելս ինձ ծանր չգար մինչեւ հիմա վաճառած էի։ Իմ ուրախութիւնս և մխիթարութիւնս է։ Երբ շատ տրտում լինիմ, առանձին տեղ մը կը փնտռեմ և ինձ համար ջուրթակ կը զարնեմ, և այն ժամանակ ամէն տեսակ գեղեցիկ բաներ կը տեսնեմ երկնից մէջ երաշներու մէջ տեսածներէս աւելի գեղեցիկ և այսպէս կը շարունակեմ,

— Ուրեմն ինչո՞ւ փողոցներու մէջ ջուրթակ չէք զարներ։

— Զարկի, բայց ստակ տուող չեղաւ։

Գիտէի թէ ինչ ծանր բան էր նուագածութիւն ընել, և տեսնել որ մէկն իւր ձեռքը չխոթէր գրպանը։

— Եւ դուք, հարցուց Մաթիան, ի՞նչ կ'ընէք հիմայ։

Զգիտեմ ի՞նչ տղայական մեծաբանութիւն զիս ներշընչեց։

— Խմբի մը գլուխ եմ, ըսի։

Բայց իրօք ալ այնպէս էր. Քաբին բաղկացեալ խումբ մ'ունէի։ բայց այս ճշմարտութիւնը ստութեան շատ մօտ էր։

— Ո՜հ, եթէ ուզէք, ըսաւ Մաթիան։

— Ի՞նչ։

— Զիս ալ ձեր խմբին մէջ առնուլ։

Այն ժամանակ անկեղծութիւնս արթնցաւ։

— Բայց ահա իմ բոլոր խումբս, ըսի Քաբին ցոյց տալով։

— Հոգ չէ, երկուք կը լինինք. ո՜հ, կ'աղաչեմ, զիս մի թողուք, ես մինակ ի՞նչ պիտի ընեմ. նօթութենէ պիտի մեռնիմ։

Նօթութենէ մեռնիլ. ամէն անոնք որ այս ձայնը կը լսեն, չեն կրնար մի և նոյն կերպով հասկնալ և զգալ։ Բայց իմ սրտիս մէջ հնչեց, վասն զի ես գիտէի ի՞նչ էր նօթի մեռնիլը։

(Շարունակելի)

պատերազմի մ՚այնչափ նմանութիւն ունէին, որ զինուորական կայարանաց հրամանատարք կարծեցին թէ մօտակայ կայարան մը, Աթէնինաց կողմանէ հրացանի հարուածներով յարձակում մը կը կրէր և թէ Հոլանտացիք թնդանօթներով իրենք զիրենք կը պաշտպանէին։ Ասոր համար ալ Քոդարատժայի մէջ, որ Դրաքաթոյէն 1500 քիլոմէդր հեռի կը գտնուի, զինուորական հրամանատարը հզօր զօրախումբ մը ճանբայ կը հանէ յարձակում կրող կայարանաց օգնութեան երթալու համար։ Հոն մօտը գտնուող տէրութեան շոգենաւ մը թնդման ձայները լսած չէ, որք ցամաք երկրի վրայ այնչափ յստակութեամբ լսելի էին։ Այսպէսով է որ Լուտան նաւուն մէջ, որ հրաբուխին մօտակայքը կը գտնուէր, այն երկու աղետալից օրերուն մէջ Պ. Վան Սանտիկ որ և իցէ թնդման ձայն մը չնչանակեց։ Ասկէ կրնայ հետեւիլ որ թնդման ձայներն, ցամաք երկրին յատուկ են, և թէ ծովու վրայ չլսուեցան։

Սեպլիկ կղզւոյն մէջ, որ 1400 քիլոմէդր, Պոլնեզիայ կղզւոյն մէջ որ 940 քիլոմէդր և Սայկոնի մէջ որ 6760 մէդր հրաբուխէն հեռի կը գտնուին, թնդման ձայներն խիստ զօրաւոր են։ Այնպէս կ՚երեւի թէ Փիլիպեան կղզեաց Մանիլ մայրաքաղաքը թնդման ձայներ լսելի եղած ըլլան։ Սէյլանի մէջ մակընթացութեան և տեղատուութեան երեւոյթը բազմաթիւ եղաւ, իրարմէ միայն քանի մը վայրկենի անչատութեամբ։ Սակայն այսու ամենայնիւ մակընթացութեան ալիք Հնդկաց ծովն քաշուելով, դեռ ըրենց կործանիչ գործունէութիւնն չկորուսին, որովհետեւ Հարաւային Ամերիկայի եղեռնքը 28 և 29 օգոստոսին ողողուեցան, և թէ Հիւսիսային Ամերիկայի ծովեզերքը 29 օգոստոսի օրուան մէջ ալեաց բարձրութենէն ու ուժգնութենէն շատ մեծաւեցան։

Ինչպիսի ահռելի արագութիւն, որպիսի գործունէութիւն յառաջ բերելու էր մէկեալ հրաբուխն, որ այնպիսի ուժգնութեամբ արտաքսեալ կարաղն երկու օրուան մէջ կարենայ մինչեւ նոր Աշխարհին հասցնել։

ՀԵՐՈՆԻՄՈՍ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ

Ե. Ս. ԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

ՏՕՔԹՕՐ Մ. ԿՐՃԻԿԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել յարգոյ հասարակութեան թէ՝ ըստ առաջնոյն կը շարունակէ ամեն օր ժամը 8 էն 10 ը, կ. Պոլիս կամուրջին դիմաց, Փիւշլիքեան եղբարց դեղարանը, իրեն դիմող հիւանդները ընդունել, մասնաւորապէս ԶՂԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ ենթակայ եղողք։ Կիրակի օրերն ալ մինչև կէս օր իւր տան մէջ, Պէշիկթաշ Եէնի-սահմանի բօսաս-ճատասի թիւ 48։

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՎԷՐՊՈՒԼ ԵՒ ՄԻՆՔԷՐԻԷՊԱՆԻ ԴԷՊ-ԲԱՆՈՂ ՇՈՒԵՆՆԵՐ

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Քանբէրա	4,200	Ուլէէր	3,000
Ֆարս	4,000	Նէքթիս	3,000
Օսմանլի	4,000	Բէր	3,000
Սէսոստրիս	3,250	Իլի	2,600
Թեպէ	3,250	Աղլանդիէ	1,700
Մակեդոն	3,250	Լոդիս	800
Նէրս	3,250	Օլինդա	800
Մարէոթիս	3,250	Սէոնլ	750

Օսմանլի շոգենաւը, նաւապետ Ուիլլոքս ամսոյս 28ին Լիվրբուլէն աստկ՚սպասուի։

Վերոյիշեալ շոգենաւք չքեղապէս յարդարուած են ճանբորդներու համար

Դիմել առ Ժ. Թ. ՈՒԻԹՈՂ եւ ԸՆԿ.
Գործակատար

Մէյտանլըգ սոգաք, Պոլիս

Տնօրէնութիւն, Լիվրբուլ,
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ եւ ԸՆԿ.
31, Ճէյմս Սքրիդ, Լիվրբուլ

Գործակալներնիս՝

Ալեքսանդրիա	Ռ. Ճ. Մոս եւ Ընկ.
Պէրութ	Ց. Բաթթարաքի
Կ. Պոլիս	Ց. Վ. Ուիթոլ եւ Ընկ.
Դարդանէլ	Ֆրանք Քալվերթ
Ճիպրալթար	Սմիթ, Իսոս եւ Ընկ.
Մալթա	Սմիթ եւ Ընկ.
Իսքէնտէրուն	Լէվի, Ֆրանքեւ Ընկ.
Զմիւռնիա	Պ. Ռ. Ուիթալ եւ Ընկ.
Շիրա	Ն. Ռ. Բէզրոբուլոյ

ՖՐԷՏ ԼԷՅԼԱՆԴ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որ կանոնաւորապէս կը բանին Լէվրբուլ եւ Աբերդէնի դիմաց.

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Աբերէէն	2,500	Ֆոլֆոնեան	3,700
Աբերտեան	2,500	Ֆլոմինեան	3,700
Անդրոսոգլեան	2,500	Ֆլովեան	3 700
Արիկեան	2,500	Իպերէան	5,500
Արապեան	3,700	Իսլէէրեան	5,500
Պալարեան	6,000	Իորքեան	5,500
Պոլիէրեան	6,000	Լէսպեան	2,200
Քոսրիէեան	800	Լէյտրեան	2,500
Սայրենեան	2,000	Լէսպան	800
Տորոյ	700	Օքսրոյ	700
Էմիէրլան	3,700	Իէրսեան	3,800
Ֆասպեան	3,700	Վալենեան	6,800
Ֆասերնեան	3,700	Վէրմինեան	6,800

Անդալուզեան շոգենաւը, նաւապետ Ֆրայ, Լիվրբուլէն մայրաքաղաքս հասաւ։

Շաբաթական շոգենաւներու նոր գիծ մը հաստատեցաւ Լիվրբուլի եւ Պոսղընի միջեւ, եւ ստորագրեալս հեղուկէ զատ ուրիշ վաճառք՝ կ՚ընդունի օրինաւոր սակագներով։

Ո-ղէ-որներս համար ամեն դիւրութիւն կ՚ընծայուի։

Աւելի մանրամասնութեանց համար դիմել առ ԷՏՈՒԱՐՏ ԼԱՖՈՆԴԷՆ
Գործակալ
Թիւ 34, 35, 36, Եէնի Միւլէթ խան, Ղալաթիա

Նաւատեարք, Պարոնայք Ֆրէտ. Էդլանտ եւ ընկ. Լիվրբուլ

VICHY

ՎԻՇԻ

Վարչութիւն, փոքրիկ 22 Պուլվար, Մոնմարթր.

GRANDE GRILE· — Աւշային տկարութիւնք, մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք լեարդի եւ փայծաղի, խցուն, ներքին գործարանաց խցմունք, մաղձային քար եւայլն։

HOPITAL· — Մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք ստամոքսի, ծանրութիւն, դժուարամարսութիւն, ախորժակի պակասութիւն ստամոքսի, ջղացաւ, անմարսութիւն։

CÉLESTINS· — Երիկամանց և փամփուշտի տկարութիւնք, միզական աւազ եւ միզական քար, յօդացաւ, շաքարախտ (Տիապէթ), սպիտակուց—միզական (Ալպիւմինիւրի)։

HAUTERIVE· —Երիկամանց եւ փամփուշտի տկարութիւնք, աւազ քար, յօդացաւ, շաքարամիզութիւն, սպիտակուց—միզական։

Աղբիւրին անունը պէտք է փնտռել շիշերուն քարսիւլին վրայ։

Պոլսոյ ամեն դեղագործաց եւ դեղավաճառաց քով կը գտնուի։

ՓԻԻՆԱՐՏ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որ ամեն տարի մ՚անգամ կը բանին Լէվրբուլ և Մինքէրիէպանի դէպ-բանող

Անուանք	Թոնոյ	Անուանք	Թոնոյ
Օրանիա	7,000	Մալթա	3,000
Ադլա	3,000	Մորոտոս	2,500
Ամէրիկ	3,000	Նանթ	2,500
Պոդնիա	4,600	Բավարիա	5,000
Պոհեմիա	3,800	Բարբիա	3,200
Պալտէ	2,500	Բալտիա	3,000
Պրէմիզ Քոսին	1,200	Սերվիա	7,800
Սեգիանիա	5,000	Սիրիա	4,600
Քոդալանիա	4,700	Սրբոյն	3,000
Շերպոտրի	2,000	Սամարիա	3,000
Տիմբրա	2,500	Սիրան	3,000
Կալիա	4,000	Թարիգա	3,000
Քիոսոս	2,500	Գրինլանդա	2,500
Մարոնի	3,000		

Սատրագրեալս արտօնութիւն ունի ճանբորդ եւ վաճառք ընդունիլ Նիւ Եորքի եւ Պոսղընի, ինչպէս նաեւ Միացեալ-Նահանգաց ուրիշ կողմերուն համար՝ օրինաւոր սակագներով։

Դիմել առ

ԹՈՄԱՍ Զ. ՃՈԼԻ, Գործակատար.
Թիւ 1 Քիւչիւք Հալիլ փաշա խան
Ղալաթիա։

ՈՒԷՍԴՔՕԴ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Որ ամեն բանին է դէպ Լոնդոնի և Աբերտէլեան նաւահանգստոց, Սեւ ծովու և Դանուբի

Շոգենաւք Լոնտոնէն կանոնաւորապէս կը մեկնին կ. Պոլիս, Օտէսա եւ Դանուբ երթալու համար, եւ օրինաւոր սակագներով վաճառք կը փոխադրեն Եւրոպայէն Արեւելից եւ Սեւ ծովու բոլոր նաւահանգիստները։

Թէլոս շոգ. նաւ. Տրնպար, Լոնտոնէն մեկնեցաւ եւ Մալթա, Շիրա հանդիպելով կ. Պոլիս պիտի գայ Օտէսա երթալու համար։

Բն շոգ. նաւ. Ճոնէս, Լոնտոնէն մեկնեցաւ եւ Մալթա, Պիրէոն հանդիպելով ամսոյս 24ին կ. Պոլիս պիտի Օտէսա երթալու համար։

Լոնտոնի մէջ բեռ կառնուն.

Ավզտա շոգենաւ, նաւ. Ուէսդզոդ, կ. Պոլիս եւ Օտէսա երթալու համար։

Բիլլէրէ շոգենաւ, նաւապետ Քոլլինկ, կ. Պոլիս եւ Օտէսա երթալու համար։

Լոնտոնի համար բեռ կ՚առնուն։

Թէնէդոս շոգենաւը, նաւ. Աքորճի, ամսոյս 19ին ուղղակի Լոնտոն պիտի երթայ։

Աւելի մանրամասնութիւններ եւ գնոց վրայ տեղեկութիւն ստանալու համար դիմել առ

ՄՈՐԴԸՆ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալք
Ղալաթիա, կ. Պոլիս

կամ առ ՈՒԷՍԴՔՕՂ ԵՒ ԼՈՐԱՆՍ
9, Ֆէնչըրչ Սդր. Լոնտոն։

ԲԱԲԱՅԱՆԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԼԻՎԷՐՊՈՒԼԷ, ՄԻՆՔԷՐԻԷՊԱՆԻ ԵՒ Օրէսայի դէպ-կանոնաւորապէս բանող

ՇՈԳԵՆԱՒՔ

Անուանք	Թոնոյ	Նաւապետք
Այա Սոֆիա	3,000	Պրքս
Աբրատ	2,500	Ռոճբրս
Աբրատէս	2,500	Քրուիքշանք
Լատոնիա	2,500	Ուիլքս
Մասիդոնիա	3,500	Մարշ
Բոսֆէրիա	2,300	Ֆոթբրճիլ

Բոսֆէրիա շոգենաւը Լիվրբուլէն աստ հասաւ եւ ի մօտոյ Լիվրբուլ պիտի երթայ։

Այս շոգենաւք կին դամբարաններ ալ ունին։

Ընկերութիւնն օրինաւոր գներով վաճառք կ՚ընդունի Եւրոպական երկիրներու եւ Ամերիկայի համար։

Ամեն դիւրութիւն եւ հանգստութիւն կը տրուին ուղեւորաց։

Դիմել առ ԴԱՆԻԷԼ, ԲԱԲԱ ԵՒ ԸՆԿ.
Գործակալք

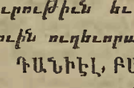

Ն. ԲԱՔԷ ԷՆԷ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Մարսիլիայէ Լոնտոն դէպ-կանոնաւորապէս բանող

Մեկնում Մարսիլիայէն ամեն տասն եւ հինգ օրն անգամ մը չորեքշաբթի օրերը։

Ո-ղղուն և ուրախ ուղեւորութիւն

Տրապզոն, Պաթում եւ Բոսֆի պիտի երթայ Մինդրէլի շոգենաւն, որ յունվ. 16ին Մարսիլիայէն եւ յունվ. 23ին կ. Պոլիսէն պիտի մեկնի։

Նաւուղղեալ, ուղեւորութեան եւ այլ տեղեկութեանց համար

Դիմել առ գործակատարն
ԼՈՐԱՆ ԲԸՊՈՒԼ
Մոմհանէ փողոց, թիւ 141

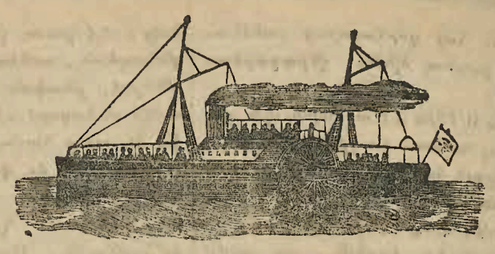

ՇԻՐՔԻԹԻ ԽԱՑՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1884 ՅՈՒՆՎ. 1 ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՅՈՒՆՎ. 16

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Ժամ — Եւրոպական եղանակ

2 15 Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէշիքտէրէ, Թարապիա, Եէնիք (Եէնիգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) 17
2 50 Եէնիքէօյ. Սթէնա. Էմիրկ. Պոյաճըքէօյ. Ր. Հիսար. Պէպէք. (Ս. Նավուտագիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) 19
3 15 Ր. և Ա. Գավագ. Եէնիմահալլէ. Մէզարպ. Պէշիքտ. Թարապ. Եէնիք. (Եէնիգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) 20
4 5 Եէնիք. Սթէն. Էմիրկ. Պոյաճ. Ր. Հիսար. Պէպէք. (Սրնավ. շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի) 21
4 45 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէշիքտ. Թարապիա. Եէնիք. Սթէն. Էմիրկ. Պոյաճ. Ր. Հիսար. Պէպէք. Սրնավ. Գուրբ. Օրթաք. Պէշիկ։ 35
6 45 Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէշիքտ. Թարապ. Պէյքոզ, Բաշապ. Եէնիք. Էմիրկ. Գանը Ա. եւ Ր. Հիսար, Գանտ. Սրնավ. Զէնկ. Պէյլր. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկ. Իսկ. 1
8 15 Ա. և Ր. Գավագ Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէշիքտ. Թարապ. Պէյքոզ Եէնիք. Էմիրկ. Պոյաճըք. Ր. Հիսար. Պէպէք. Արնավ. Գուրբ. Օրթաքէշ. Պէշիկթ. (Ուրբաթ օրերը Սթէնա) 20
10 Մէզարպուրնուէն Պէշիքտաշէ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ր. Հիսար, Արնավ. Օրթաք. Պէշիկթ. 28

Աւուրվոր գեղ

2 15 Պէպէք, Արնավուտք. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ. 35
2 55 Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ։ 4
3 25 Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիքթ. Գապաթ. 22
4 5 Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ։ 1
4 45 Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ, Գապաթաշ։ 28
10 30 Հիսարէն ուղղակի կամուրջ։ 19
11 10 Պէպէքէն » » 4

Աւուրան եղանակ

2 Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Գապաթ. 21
2 30 Պէյքոզ, Բաշապ. Ր. Փ. մտկալէ, Գանլըճա, Ա. Հիսար, Գանտիլի (Գանտիլիի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)։ 25
3 5 Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. 26
3 45 Պէշիքտ. Թարապ. Պէյքոզ, Բաշապ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. (Գանտիլի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) 18
—Ուրբաթ օրերը Վանիք. Զէնկ. Պէյլ, Գուզկ, Պէշիկ։
4 Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իսկիւտար։ 17
4 45 Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլէրպ. Գուզկ. Պէշիկ.— Բացի ուրբաթէ 19
8 45 Պէշիքտ. Թարապ. Պէյքոզ, Բաշապ Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտ. Վանիք. Զէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Պէշիկթաշ։ Իսկ։ (Ուրբաթ օրերը Ր. փաշա մահ.) 22
10 30 Գանտիլիէն ուղղակի կամուրջ։ 23

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Եւրոպական եղանակ

3 15 Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Ր Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէշիքտ. Եէնիմահ։ 35
4 Գապաթաշ, Իսկ. Պէշիկթաշ, Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ Զէնկ. Արնավ. Գանտ. Ա. եւ Ր. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. Եէնիք. Բաշապ. Պէյքոզ Թարապ Պէշիքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ։ 4
3 30 Գապաթաշ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուշ. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Պոյաճ Էմիրկ. Սթէն. Եէնիք. Պէյքոզ, Թարապ. Պէշիքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ. Գավագլար։ 10
6 45 Իսկիւտար, Պէշիկ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլ. Զէնկ. Արնավ. Գանտ. Ր. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէշիքտ։ 22
8 30 Պէշիկ. Օրթաք. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք Թարապ. Պէշիքտէրէ, Մէզարպ. 28
10 30 Ր. Հիսար. Պոյաճ. Էմիրկ. Սթէն, Եէնիք. Թարապ. Պէշիքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ։ 17
11 10 Եէնիք. Թարապ. Պէշիքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ։ 20
11 30 Պէպէք, Ր. Հիսար, Պոյաճ. Էմիրկ. Սթէն. Եէնիք. 19

Աւուրվոր գեղ

3 35 Ուղղակի Արնավ. 1
4 15 » Պէպէք. 26
9 50 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք, Ր. Հիսար, (Վոսփորի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) 19
10 30 Պէշիկթ. Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք. 4
11 5 Գապաթաշ, Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ Պէպէք (Եէնիքէօյի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)։ 23
11 45 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուշ. Արնավ. Պէպէք։ 28
12 Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուրուշ. Արնավ. 4

Աւուրան եղանակ

2 50 Իսկիւտար, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար։ 21
Գանլ. Եէնիք. 17
3 30 Ուղղակի Գանտիլի 19
4 15 » » (Բացի ուրբաթէ) 25
9 30 Գապաթ. Պէշիկ. Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. (Գավաքի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։) 18
10 15 Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ր. Փ. մահ. Բաշապ. Պէյքոզ, Թարապ. Մէզարպ. Ր. և Ա. Գավագ։ 28
10 40 Պէշիկ, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք. Գանտ. (Պէյքոզի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)։ 29
11 10 Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլճա Ր. Փ. մահ. Բաշապ. Պէյքոզ։ 9
11 40 Գապաթաշ, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ. Վանիք։

Ուրբաթ օրերը ժամ 4 1/4ին շոգենաւ մը կամուրջէն ելնելով Իսկիւտար, Գուզկ. Պէյլ. Զէնկ, Վանիք, Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ր. Փ. մահ. Բաշապ. Գանդիպելով Պէյքոզ պիտի երթայ, եւ ժամ 8 1/2 4ին Պէյքոզէն պիտի ելնէ եւ յետեւալ նաւամատոյցները հանդիպելով կամուրջ պիտի վերադառնայ։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 11 յունվ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա	3 ամիս, ղրշ.	109,35 առ Անգլ. լիր.
Փարիզ	3 » ֆր.	22,90 առ Օսմ. լիր.

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՅ

Օսմ. ֆոնտ. գոցուեցաւ		9,23
բացուեցաւ		9,24
կէս օրին		9,24
Եգիպտ. միացեալ բաց. ոսկի		74,20
		Անգլ. լիր
Օսմէթէ ժէնէրալ (գ. կ.)		3,37
» Օթման »		3,27
կ. Պոլսոյ Պանքան »		6,15
Քրէտի ժէնէրալ 6% »	Օսմ. լիր	6 27
Փոխ. 1863 (Մուլ. 6%	Ֆր.	57,
» 1865 » 6%		54,
» 1869 (Բինար) 6%		48,50
» 1872 (Պոն տու թրէզոր)		17,
» 1873 (Բինար) 6%		43,50
Բուսմէլիի երկաթուղի		43,
Լաւրիուս		125
Թրամուայ Օսմ. լիր		305
Թղթադրամ »		1310
Հէվալէսիզ		17 1/2
Բէրօր		—

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՅ

(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն) Ղրշ.

Անգղիական ոսկի	110 3
Գաղղիական »	87 27
Բոլ	90
Գրիմից	51 25
Գառապոն թուղթ (դաբիք)	937
» արծաթ (նոր)	89 15
Մէհմիտիէի տարբերութիւն	103
Վեցնոց	103 5
Հինգնոց	102 30
Թէթալիք	100

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 22 յունվ.

Անգղ. ֆոնտ.	101 1/2
Օսմ. »	8 5/8
Փոխ. 1865	10 7/8
» 1869	9 7/8
» 1871	67 3/4
» 1872	15 1/2
» 1873	8 5/8
» 1877	78
Պանք Օթոման	16
Ռուս. փոխ. 73ի	84 5/8
Եգիպտ. միացեալ	67 7/8
» արտօնաւոր	90 1/4
Տայրա Սանիէ	67 1/4
Փոխ. Ռուշիտ	88
Փոխանակագիր Փարիզի վրայ	25,40

Փարիզ 22 յունվ.

Գաղղ. ֆոնտ.	3 0/0	77,17 1/2
» »	4 1/2 0/0	107.45
Օսմ. ֆոնտ.		8,70
Փոխ. 1865		Ֆր. —
» 1869		48
» 1873		43,
Օսմ. Երկաթուղի		41, 62 1/2
Պանք Օթոման (գ. կ.)		653,75
Քրէտի Լիոնէ (գ. կ.)		563, 50
Ռուս. փոխ. 5 առ 0/0 (1877)		91 3/4
» » Արեւելեան		
Իտալ. ֆոնտ.		92,15
Եգիպտ. միացեալ		375,
Փոխնակագիր Լոնտրայի վրայ		25,17

Վիէննա 22 յունվ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	121,45
Բուսմէլիի երկաթուղի	20,

ԿԷՍ ՕՐ 6,51

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Դ Ե Ղ Ա Ր Ա Ն

Պ. ԵՒ Հ. ՔԻՒԶԻՒՔԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Երկար ժամանակէ ի վեր՝ դեղավաճառութեան եւ դեղագործութեան ընդարձակելով հասարակութիւնը գոհացնելու համար մեր ձեռքէն եկած ջանքը խնայած չըլլանիս յայտնի է մեր պատուարժան յաճախորդաց եւ բոլոր հասարակութեան։ Այս անգամ ալ, մեր յարգոյ յաճախորդաց դիւրութիւն մ՚ըլլալու համար, դեղարան մը բանալու փափաքելով, շատ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ Պոլսոյ Եէնի-Ճամի փողոցի 26 թիւ մթերանոցէն զատ՝ նոյնպէս կ. Պոլիս կամուրջին դիմացը 77 թիւ «Պ. եւ Հ. Քիւշիւքեան եղբարք» անուամբ դեղարան եւ մթերանոց (տէքօղիթօ) մ՚ալ բացած ենք, ուր Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ քիմիական բաղադրութիւններն ու զանազան դեղերը, մեծ խնամով շինուած, եւ ամենէն ընտիր տեսակները կը գտնուին։ Ասոնցմէ զատ ամեն ատեն գործածուած զանազան տեսակ գինի, աղնիւ ձկան իւղ, Նորվէճիոյ շօքոլա, քոնեաք եւ ուրիշ ըմպելիք միշտ կը գտնուին։ Եկած դեղագիրք խնամոյն թարմ դեղերով, եւ մեծ խնամով կը պատրաստուին։ Ասոնցմէ զատ դեղարանին վերնայարկը բժշկաց համար յատուկ տեղ որոշուած ըլլալով, հիւանդութեան մը համար բժշկի հետ խորհրդակցիլ ուզող անձինք, մեր դեղարանը գալով, ամեն կերպով օգուտ կը տեսնեն։

ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿ ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆ

ՁԱՓԱՒՈՐ ԳԻՆ